

Nr 174

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag angående organisationen för handläggning av frågor om tekniskt bistånd till underutvecklade länder; given Stockholms slott den 15 september 1961.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande statsrådet hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

BERTIL

Ulla Lindström

Propositionens huvudsakliga innehåll

På grundval av betänkande om Den svenska utvecklingshjälpens administration (SOU 1961: 22), avgivet av Administrationsutredningen för biståndet till utvecklingsländerna, föreslås i propositionen inrättande av ett nytt organ, kallat Nämnden för internationellt bistånd, som skall ha till uppgift att vara planerings- och samordningsorgan för frågor, som berör det officiella tekniska biståndet till underutvecklade länder och som av statsmakterna överlämnas till dess handläggning. Det föreslås att det nya administrationsorganet skall inrättas från och med den 1 januari 1962.

Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 15 september 1961.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler statsrådet Lindström fråga om *organisationen för handläggning av frågor om tekniskt bistånd till underutvecklade länder* samt anför därvid följande.

Inledning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 20 maj 1960 tillkallades professorn Sune Carlson, ordförande, dåvarande riksdagsledamoten direktören Nils Agerberg, riksdagsledamoten fröken Astrid Bergegren, riksdagsledamoten lantbrukaren Thorbjörn Fälldin, dåvarande riksdagsledamoten disponenten Sigfrid Löfgren samt kanslidirektören Carl Murray såsom sakkunniga för att verkställa utredning och avge förslag angående organisationen i Sverige för handläggning av frågor om tekniskt bistånd till underutvecklade länder och möjligheterna av en förstärkning av de personella resurserna för biståndsverksamheten.

Utredningsmännen, som antog benämningen Administrationsutredningen för biståndet till utvecklingsländerna, avgav den 29 mars 1961 ett första betänkande, benämnt Den svenska utvecklingshjälpens administration (SOU 1961: 22). Det material, som redovisas i detta betänkande avser utvecklingshjälpens organisatoriska och administrativa problem. De sakkunniga har haft till huvuduppgift att uppdraga riktlinjer för hur en effektiv administration bör utformas och fungera. De har sålunda koncentrerat sig på biståndsverksamhetens rent administrativa sida, analyserat de brister som hittills vidlådit denna och därefter uppställt de krav som organisationsapparaten bör kunna uppfylla.

I utredningens andra betänkande, tillika slutbetänkande, (SOU 1961: 50) behandlas rekryteringen av svenska fackmän för tjänstgöring i hjälpprojekt utomlands samt mottagningen och placeringen i Sverige av stipendiaterna från de underutvecklade länderna m. m.

Över utredningens första betänkande har yttranden avgivits av nämnden

för internationella expert- och stipendieärenden, delegationen för det internationella socialpolitiska samarbetet, nämnden för internationella hälsovårdsärenden, statskontoret, riksräkenskapsverket, statens organisationsnämnd, skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning, svenska UNESCO-rådet, svenska FAO-kommittén, kommerskollegium, statens lönenämnd, Sveriges riksbank, exportkreditnämnden, Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet, Sveriges allmänna exportförening, Sveriges industriförbund, Sveriges lantbruksförbund, Tjänstemännens centralorganisation, Sveriges akademikers centralorganisation, Landsorganisationen i Sverige, Svenska arbetsgivareföreningen, Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd, Kooperativa förbundet, Svenska FN-förbundet, Svenska missionsrådet, svenska UNICEF-kommittén samt Sveriges förenade studentkårer. Vidare har kommerskollegium överlämnat till kollegium inkomna yttranden från Stockholms handelskammare, handelskammaren i Göteborg, Smålands och Blekinge handelskammare, Östergötlands och Södermanlands handelskammare, Gotlands handelskammare, handelskammaren för Örebro och Västmanlands län, handelskammaren i Karlstad, handelskammaren i Gefle och Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare samt från Sveriges grossistförbund. Sammanlagt har alltså 38 myndigheter eller organisationer yttrat sig över betänkandet. Av dessa har tre, exportföreningen, industriförbundet och arbetsgivareföreningen, avgivit gemensamt yttrande.

Över utredningens andra betänkande har i stort sett samma myndigheter och organisationer beretts tillfälle att yttra sig. Dessutom har vardera Svenska journalistförbundet och delegationen för humanitärt bistånd inom beredningen för internationella biståndsfrågor inkommit med skrivelser i anknytning till vissa punkter i administrationsutredningens förslag.

Utvecklingshjälpens administrativa uppgifter

De sakkunniga beskriver inledningsvis i sitt första betänkande de administrativa skillnaderna mellan den multilaterala biståndsverksamheten, där gåvo- och låneshjälp från många länder kanaliseras genom internationella organ, och den bilaterala hjälpen, som ges direkt av ett land till ett annat. De olika samordningsproblemen härvidlag, som måste lösas av svenska myndigheter, berörs från administrativa aspekter.

Den *multilaterala biståndsverksamheten* administreras i princip av FN och dess fackorgan. Vissa av dessa organ har egna självständiga biståndsprogram, finansierade från deras egen budget — detta gäller främst den finansiella hjälpen från Världsbanken och IDA, men också en del av den tekniska hjälp som ges av FN, WHO och UNESCO. Den största delen av det tekniska biståndet från FN:s fackorgan finansieras emellertid genom EPTA och Särskilda fonden, men även i dessa fall är det fackorganen som ombesörjer en stor del av hjälpverksamhetens fältorganisation. De olika fackorganen och deras sekretariat har visat en benägenhet att slå vakt om sin autonomi i res-

pektive verksamheter, vilket mången gång försvårat en rationell planläggning från de centrala instanserna inom Förenta Nationerna. Den multilaterala biståndsverksamhetens administration inom FN och dess fackorgan har därför ofta kritiserats och enligt de sakkunnigas mening delvis med rätta. Att utforma en enhetlig politik, att konsekvent driva denna inom samtliga organisationer samt att få andra stater att stödja den är, menar kommittén, den viktigaste men också den svåraste administrativa uppgiften för Sverige på det multilaterala hjälpområdet.

Av de uppgifter i samband med den multilaterala hjälpen, som åvilar Sverige som medlemsland i FN, är det endast två som — förutom medelsutbetalningen — kan fullföljas inom landet, nämligen rekryteringen av experter och placeringen av stipendiater. De sakkunniga erinrar om dessa.

Expertrekryteringen består uti att finna och utvälja lämpliga kandidater, som uppfyller de av FN-organen angivna kvalifikationerna, att hjälpa vederbörande att bli friställda för uppdraget, därest de skulle bli antagna därtill, samt att såvitt möjligt förbereda dem för deras tjänst i utlandet. Om den svenska myndighet, som utgör kontaktorgan med vederbörande FN-organisation, kan finna kandidater inom sin egen förvaltning, är de administrativa problemen relativt enkla. Detta gäller i stort sett för luftfartsstyrelsens, meteorologiska och hydrologiska institutets och telestyrelsens rekrytering av experter för respektive ICAO, WMO och ITU. Om man däremot måste på arbetsmarknaden konkurrera om kandidater, som är eftersökta för andra svenska eller internationella arbetsuppdrag, blir rekryteringen betydligt svårare.

De administrativa uppgifterna i samband med stipendiatmottagningen består främst i att upprätta studieprogram. Dessa måste sedan noga följas och man måste kontrollera, att vederbörande verkligen får det utbyte av de svenska studierna, som han, respektive hans hemland förväntar sig. Stipendiatmottagningen har även en mer personlig eller kurativ sida. Stipendiaten behöver hjälp med anskaffandet av bostad och kläder, kontakter med andra stipendiater, planering av fritiden.

De sakkunniga framhåller även att informations- och upplysningsverksamhet är nödvändig för att underlätta dels den framtida rekryteringen av experter, dels placeringen av stipendiater.

Den *bilaterala biståndsverksamheten* bedrivs mellan två länder utan något internationellt organ som mellanled. Detta innebär, att de administrativa uppgifter, som inom det multilaterala biståndsprogrammet omhänderhas av FN:s fackorgan, i detta fall ankommer på svenska myndigheter. Riktlinjerna för verksamheten och fördelningen av anslagen bestäms av regeringen och riksdagen, och den direkta utformningen av de enskilda projekten sker efter direkta förhandlingar mellan Sverige och vederbörande mottagarland. Urvalet av experter och stipendiater sker likaledes på tvåpartsbas. Det tekniska, administrativa och ekonomiska ansvaret för projektens genomförande liksom kontrollen därav åvilar också de svenska myndigheterna. Antalet beslut, som måste fattas, blir därför flera gånger större än beträffande den

multilaterala hjälpen, och många av dessa beslut måste fattas snabbt.

För att bli så effektiv som möjligt bör den bilaterala hjälpen till ett underutvecklat land samordnas — där så kan ske — med den multilaterala och helst även med den bilaterala hjälp, som landet i fråga erhåller från andra länder.

Även beträffande den bilaterala hjälpen förekommer det helt naturligt vissa informations- och upplysningsuppgifter. Särskilt gäller detta, när biståndsprogrammet finansieras genom insamlingar från allmänheten. Upplysningsverksamheten riktar sig därvid till andra kategorier än när avsikten är att väcka intresse för rekryteringen av experter och placeringen av stipendiater.

Som administrativa uppgifter i detta sammanhang nämner de sakkunniga en samordning mellan å ena sidan multilaterala och bilaterala biståndsinsatser och å andra sidan de kommersiella insatser, som vårt land gör i underutvecklade länder, och de andra ställningstaganden och åtgärder i FN, GATT, OECD m. fl. organ, som berör dessa länder. De sakkunniga framhåller, att det inte bara är inom de olika FN-organen, som Sverige behöver driva en enhetlig och målmedveten politik när det gäller de underutvecklade länderna, utan hänsynen till dessa måste återspeglas även i utformningen av Sveriges handelspolitik, reglerna för exportkreditgivningen, valutareglerna etc.

Planerings- och samordningsuppgifterna är, uttalar de sakkunniga, en av utvecklingshjälpens mest komplicerade men också mest trängande administrativa problem.

Den nuvarande organisationen

Svårigheterna i handläggningen av den nuvarande svenska biståndsverksamheten sammanhänger enligt de sakkunnigas uppfattning främst därmed att verksamheten är splittrad på en mängd organ. Denna splittring har uppkommit som en återspeglning av biståndsverksamhetens organisation på det internationella planet. De olika FN-organ, som handlägger bl. a. biståndsfrågor av skilda slag, har vanligen speciella kontaktorgan inom den svenska förvaltningen och av dessa har många tillskapats för i första hand andra ändamål. De sakkunniga illustrerar detta med en kortfattad översikt över de olika svenska nämnder och kommittéer, som handlägger biståndsfrågor, men understryker att framställningen inte gör anspråk på fullständighet.

Såsom exempel på statliga eller halvstatliga sådana organ redogör de sakkunniga för tretton myndigheter eller institutioner:

Utrikesdepartementet, som utgör kontaktorgan närmast för FN och IAEA, svarar rent allmänt för den politiska bedömningen av biståndsfrågor, utarbetar i allmänhet instruktionerna för svenska delegater i internationella organ, samordnar dessas arbete och distribuerar rapporter. Den bilaterala

biståndsverksamheten och FN:s biståndsprogram faller därvid på departementets politiska avdelning, under det att frågor om underutvecklade länder, som kommer upp i OECD, EPA, GATT m. m., hänförs till handelsavdelningens första och andra byråer. Handelsavdelningens tredje byrå svarar för stipendiater på atomområdet och för ECE, ECAFE och ECLA.

Svenska institutet svarar inom ramen för sitt ordinarie program för omhändertagande av stipendiater, som kommer till Sverige på (i regel reciproka) stipendier, vartill medel anvisas över åttonde huvudtiteln, och för en allmän upplysning om Sverige. Inom avdelningen för tekniskt bistånd ombesörjes främst expertrekrytering och stipendiatmottagning för vissa FN-organ och för det amerikanska tredje-land-programmet.

Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd har till sitt förfogande ett sekretariat, vilket har samma chef som Svenska institutets avdelning för tekniskt bistånd och lokalgemenskap med denna. Dess uppgifter avser den centrala planeringen, ledningen och kontrollen av de bilaterala projekten — hittills i Etiopien, Pakistan och Ceylon —, anordnandet av kursverksamheten i Sverige och den förberedande handläggningen av den fristående bilaterala stipendieverksamheten, till vilken medel beviljas över tredje huvudtiteln.

Delegationen för det internationella socialpolitiska samarbetet är svenskt kontaktorgan för ILO. Dess sekreterare svarar, i samråd med Svenska institutet, för mottagningen av ILO-stipendiater, som kommer till Sverige.

Nämnden för internationella hälsovårdsärenden är världshälsoorganisationens kontaktorgan och väljer ut svenska WHO-expert, föreslår svenskar till WHO-stipendier och tar hand om WHO-stipendiater, som kommer hit.

Svenska UNESCO-rådet har huvudsakligen förmedlande uppgifter, föreslår deltagande i konferenser etc., under det att expertrekrytering och stipendiatmottagning inom UNESCO:s område i princip ligger hos Svenska institutet.

Svenska FAO-kommittén är kontaktorgan för FAO och har till uppgift att bl. a. rekrytera experter och ta emot stipendiater.

Svenska UNICEF-kommittén är remissorgan för UNICEF-ärenden, förbereder de svenska ärendena till UNICEF:s styrelsemöten, bedriver upplysningsverksamhet, rekryterar personal för UNICEF:s sekretariat och fältprojekt m. m.

Luftfartsstyrelsen är svenskt kontaktorgan för ICAO och svarar, i samråd med Svenska institutet, för expert- och stipendiatfrågor på civilflygfartens område.

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut svarar, likaledes i samråd med Svenska institutet, för expertrekrytering och stipendiatmottagning på meteorologins område, i egenskap av kontaktorgan för WMO. Vid sidan härav har flygvapnet skickat meteorologexperter till Etiopien.

Telestyrelsen, som är kontaktorgan för ITU, har i denna egenskap till uppgift att svara för expertrekrytering på teleområdet och i samråd med Svenska institutet för mottagning av stipendiater. Därjämte har svenska teletekniker hjälpt till att bygga upp Etiopiens televäsen.

Sveriges riksbank fungerar, tillsammans med *finansdepartementet*, som Sveriges förbindelseorgan med IBRD, IMF, IFC och IDA. Banken har därutöver på bilateral basis lämnat experthjälp till Sudan.

De sakkunniga har även pekat på ett antal privata organisationer, som är engagerade i biståndsverksamhet.

Missionen, som ombesörjes av en rad fristående men delvis samarbetande samfund, har under många decennier drivit skolor och andra utbildningsanstalter i de underutvecklade länderna. På hälso- och sjukvårdsområdet svarar missionen för ett stort antal sjukhus och kliniker. Dess insamlingsverksamhet är betydande.

Kooperativa förbundet finansierar med insamlingsmedel en kooperativ skola i Indien och förbereder, tillsammans med Sveriges lantbruksförbund, ett seminarium i Kooperation för stipendiater från de underutvecklade länderna.

Sveriges lantbruksförbund tar emot studiebesökande, som vill studera den svenska jordbrukskooperationen etc., och från sitt konsultföretag LBF skickar det ut lantbruksexperter på kommersiell basis till bl. a. underutvecklade länder.

Landsorganisationen i Sverige lämnar stöd till skolor i Uganda och Indien, bidrar till uppbyggandet av fackföreningar, tar emot studiebesök och har ställt en expert till förfogande för att utbilda fackföreningsledare i Östafrika.

Sveriges förenade studentkårer har genom insamlingar och med hjälp av statliga bidrag berett möjlighet för stipendiater att studera i Sverige, en verksamhet som även bedrivs av *Sveriges ungdomsorganisationers landsråd*.

Näringslivets insats när det gäller teknisk utbildning i de underutvecklade länderna har de sakkunniga inte kunnat fastställa statistiskt. Flera exportföretag har upprättat särskilda yrkesskolor eller anordnar kurser i de länder där de har dotterföretag, och en ström av tekniker kommer varje år till Sverige för utbildning på moderbolagens kontor, laboratorier och fabriker. Entreprenadföretagen, som bygger dammar, broar, sjukhus o. s. v. i underutvecklade länder, inkluderar däri en omfattande utbildningsverksamhet. I arbetet medverkar även *Svenska arbetsgivareföreningen*.

Svenska industrins praktiknämnd ordnar årligen 900 korttidsplatser inom den svenska industrin för utländska praktikanter, även från underutvecklade länder.

Den slutliga samordningen av de svenska officiella insatserna för de underutvecklade länderna åvilar givetvis *Kungl. Maj:t*.

För att stå till regeringens förfogande som ett rådgivande organ rörande biståndsfrågor av principiell karaktär tillsattes i februari 1961 en särskild beredning, *Beredningen för internationella biståndsfrågor*. Denna utgör en diskussionsgrupp på hög nivå, där man under informella överläggningar penetrerar utlandshjälpens problematik och innehåll.

Nämnden för internationella expert- och stipendieärenden är sedan gam-

malt en av Kungl. Maj:t tillsatt rådgivande och samordnande kommitté för FN:s och dess fackorgans verksamhet på det tekniska biståndsområdet. I nämndens uppgifter ingår att avge utlåtanden och rekommendationer rörande olika frågor inom den multilaterala biståndsverksamheten och att främja rekryteringen av experter och stipendiatmottagningen.

Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd, som administrerar den bilaterala hjälpen, har visserligen inga formella samordningsuppgifter men tjänstgör som en naturlig träffpunkt för dem som är engagerade i eller intresserade av olika biståndsuppgifter. Den representerar 44 olika organisationer. Kungl. Maj:t utser fyra av styrelsens ledamöter, däribland ordföranden. *Svenska institutet*, vars avdelning för tekniskt bistånd i viss mån tjänstgör som sekretariat för såväl nämnden för internationella expert- och stipendieärenden som Centralkommittén, har i samordningshänseende en i någon mån likartad ställning.

När de sakkunniga summerar sina iakttagelser beträffande den nuvarande administrationen av biståndsärenden, påvisar de vissa brister, som blivit en följd av den oenhetliga och splittrade administrationsapparaten.

De nya arbetsuppgifter, som biståndsverksamheten på sistone medfört för olika myndigheter och institutioner, har ofta måst angripas utan någon förstärkning av de personella resurserna. Inte ens inom Svenska institutets avdelning för tekniskt bistånd eller inom Centralkommitténs sekretariat har man kunnat avdela en tjänsteman, som helt kunnat ägna sig åt planering av biståndsverksamheten, utan den disponibla personalen där och annorstädes har varit belastad med löpande rekryterings-, stipendiat- eller insamlingsärenden. Denna avsaknad av lämplig personal, som kunnat kontinuerligt ägna sig åt planerings-, samordnings- och kontrolluppgifter, har gjort att ogenomtänkta idéer om biståndsprojekt tagits upp till diskussion inom olika instanser och att önskemål och förslag om nya projekt har riktats än hit och än dit. Därmed har en sakkunnig prövning av förslagets meriter och en entydig avvägning mellan olika önskemål försvårats. De många kommittéerna, beredningarna och nämnderna, som sysslar med svenska biståndsfrågor, har därmed kommit att sakna det fasta underlag för sina bedömningar, som utarbetade projekialternativ, kostnads kalkyler och en kontrollapparat skulle innebära och som är nödvändiga för ett effektivt arbete.

För det multilaterala biståndet har den splittrade svenska organisationen medfört att Sverige icke kunnat bisträcka FN-organen med expertrekrytering o. d. så effektivt som kunde ha varit möjligt.

De sakkunniga påpekar också att den nuvarande administrationsapparaten icke är särskilt billig i drift. Om en beräkning gjordes av de verkliga sammanträdeskostnaderna m. m. skulle man förmodligen komma fram till mycket höga tal.

Ett nytt centralt organ

Utredningen

Den nu befintliga administrativa apparaten för internationella hjälpärenden är alltså splittrad på ett flertal myndigheter och institutioner och har otillräckliga personella resurser för dessa arbetsuppgifter. De påtalade bristerna är redan nu märkbara och kommer att bli ännu mer besvärande i den mån det svenska biståndsprogrammet utökas. De sakkunniga föreslår därför upprättandet av ett nytt centralt organ, förslagsvis benämnt *Svenska utvecklingshjälpen* (SU). För detta namn talar, menar de sakkunniga, att det är kort, att det utan omsvep säger vad saken gäller och att det går lätt att översätta till de globala språken.

Vid sina ställningstaganden till det nya organets format och uppbyggnad har de sakkunniga utgått från att den svenska insatsen för underutvecklade länder kommer att öka väsentligt i framtiden, men att man i dag icke kan förutse i vilken takt denna ökning kommer att ske. Detta gör att den nya organisationen måste ha stor flexibilitet och anpassningsbarhet och måste kunna utökas efter växande behov.

Utredningen utgår ifrån att finansieringen av den utvidgade biståndsverksamheten måste ske så gott som uteslutande med statsmedel. Då det alltså är fråga om att tillskapa en organisation, som främst skall förvalta statsmedel, bör även administrationskostnaderna helt bäras av staten och arbetsuppgifterna utföras av personal, som icke har dem bara som bisysslor vid sidan av annat arbete.

Ökade samordningsproblem kan förutses: mellan statliga och privata insatser, mellan multilaterala och bilaterala insatser samt mellan den svenska hjälpen och bistånd från annat land. Det föreslagna nya organet måste därför utformas så att det kan omhändertaga dessa olika samordningsuppgifter. Även ett intimt samarbete med andra svenska myndigheter och institutioner måste förutsättas, i första hand med utrikesdepartementet och Svenska institutet.

Vid bedömningen av vad den nya administrationsapparaten bör kosta har de sakkunniga utgått från summan av de statliga anslagen för budgetåren 1960/61, respektive 1961/62 och räknat med att administrationskostnaderna bör kunna begränsas till 5 å 6 procent av de belopp som utgör den totala hjälpvolymen. Ett sådant procenttal som ledstjärna för relationen mellan biståndsverksamhetens omfattning och administrationskostnaden anser de sakkunniga lämpligt att räkna med även för framtiden.

Remissyttrandena

Remissinstanserna har i det närmaste enhälligt uttalat sig till förmån för att ett nytt centralt organ inrättas i huvudsaklig överensstämmelse med det framlagda förslaget för handläggningen av frågor rörande bistånd till de underutvecklade länderna. Endast *handelskammaren i Karlstad* har icke

kunnat ansluta sig till denna tanke utan förordar i stället att ifrågavarande administrativa uppgifter anförtros åt en särskild avdelning inom utrikesdepartementet.

Från olika håll har dock uttryckts kritik över det namn på det föreslagna organet, som de sakkunniga förordat. *Delegationen för det internationella socialpolitiska samarbetet* anser det önskvärt att man söker undvika att något av orden »hjälp», »bistånd» eller »utveckling» ingår i organets namn. Delegationen föreslår i stället att det kallas Nämnden för svenskt internationellt samarbete (på engelska förslagsvis Swedish International Co-operation Agency, SICA). Delegationen förklarar sig beredd att — för undvikande av sammanblandning — ändra sitt eget namn till Svenska ILO-delegationen. *Svenska UNESCO-rådet*, som anser att ordet »hjälp» ger en icke önskvärd antydning om välgörenhet, föreslår namnen Svenska biståndsnämnden, Svenska biståndsstyrelsen eller Svenska biståndstjänsten med tillägg av orden »för utvecklingsländerna». Även *Sveriges förenade studentkårer*, *Sveriges grossistförbund* och *Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd* ställer sig tveksamma till namnet. Sistnämnda kommitté framhåller särskilt att man bör finna ett namn, som mera betonar det tekniska biståndets natur av samarbete än av hjälp.

De sakkunnigas uppfattning att administrationskostnaderna bör beräknas till 5 å 6 procent av biståndsverksamhetens totala kostnadsbelopp har väckt gensagor från vissa remissinstanser. Enligt *statskontorets* uppfattning torde en höjning av bidragen till internationell hjälpverksamhet icke medföra en procentuellt sett lika stor ökning av det administrativa arbetet för vederbörande svenska organ. Det torde därför icke finnas anledning att nu fastställa en dylik ram. *Riksräkenskapsverket* menar att den föreslagna schablonmässiga beräkningen av kostnaderna för administrationsapparaten icke kan godtagas såsom underlag för medelsanvisning, utan medelsbehovet torde få bedömas efter vad som vid varje tidpunkt kan anses skäligt. *Statens organisationsnämnd* förklarar sig icke kunna bedöma hurvida den personalnumerär som föreslagits är lämpligt avpassad. Det förefaller emellertid nämnden osäkert om personalbehovet är direkt proportionellt mot verksamhetens ekonomiska omfattning. En förnyad undersökning av personalbehovet torde därför behöva göras sedan den nya organisationen fungerat någon tid.

Det nya organets befogenheter och arbetsuppgifter

Utredningen

Den nya organisationen är först och främst tänkt som ett centralt kontakt-, informations-, planerings-, samordnings- och kontrollorgan för alla frågor som berör den officiella svenska hjälpen till de underutvecklade länderna. Organisationen skall sålunda ha till uppgift att hålla sig informerad om vad som händer på biståndsområdet, att tillsammans med utrikesdeparte-

mentet utarbete direktiv för Sveriges delegater i olika internationella organ och att över huvud taget verka för utformandet och genomförandet av en enhetlig svensk biståndspolitik. För att kunna fullgöra dessa uppgifter bör den nya organisationen så mycket som möjligt vara representerad i de delegationer, som i FN och dess fackorgan företräder Sverige beträffande biståndsfrågor.

Organet bör bli helt ansvarigt för den löpande administrationen av den bilaterala biståndsverksamheten och alltså övertaga de arbetsuppgifter, som nu åvilar Centralkommitténs arbetsutskott, beredningsdelegation och sekretariat, nämnden för internationella expert- och stipendieärenden och svenska UNICEF-kommittén samt, när detta befinnes lämpligt, beredningen för internationella biståndsfrågor. Den nya organisationen bör därjämte få hand om den löpande administrationen av den multilaterala biståndsverksamheten. Hela den avdelning inom Svenska institutet, som handlägger tekniskhjälp-ärenden för FN, UNESCO och ILO, kan därmed överföras till det nya organet. Vissa speciella arbetsuppgifter inom det multilaterala biståndets ram föreslås emellertid ligga utanför den föreslagna organisationen, nämligen de hittillsvarande befogenheterna för telestyrelsen, luftfartsstyrelsen och meteorologiska och hydrologiska institutet att, i dessas egenskap av kontaktorgan med ITU, respektive ICAO och WMO, rekrytera experter eller placera stipendiater så länge detta sker helt inom den egna förvaltningen. Samma arrangemang föreslås beträffande nämnden för internationella hälsovårdsärenden, som är kontaktorgan för WHO, i den utsträckning nämnden placerar stipendiater på sjukhus eller kliniker eller rekryterar experter bland läkare och sjuksköterskor. Alla andra arbetsuppgifter i samband med expertrekrytering och stipendiatmottagning inom det tekniska biståndets ram föreslås sålunda centraliserade till det nya organet. Den expert- och stipendiatverksamhet, som hittills bedrivits av andra svenska kontaktorgan till internationella organisationer, t. ex. FAO eller ILO, bör alltså överföras till det föreslagna organet.

Då Svenska institutet bedriver en omfattande stipendiatverksamhet inom ramen för sitt ordinarie kulturella utbyte med utlandet föreligger risk för ett visst dubbelarbete mellan institutet och det nya organet, men detta kan undvikas om en effektiv samordning sker av de båda institutionernas arbete. Rent allmänt kommer det av de sakkunniga föreslagna organet att syssla med hjälp till ekonomiskt underutvecklade länder, medan Svenska institutet kommer att bibehålla de kulturella kontakterna med samtliga länder. Någon klar gränsdragning mellan underutvecklade länder och övriga länder kan och bör inte heller göras.

Remissyttrandena

Landsorganisationen i Sverige anser att utredningen har föga konkretiserat det nya organets befogenheter och arbetsuppgifter. Utredningens synpunkter på dessa frågor är mycket allmänna såväl beträffande administrationen av den bilaterala, respektive multilaterala hjälpverk-

samheten som i fråga om samordningen mellan dessa två former av biståndsprogram. Landsorganisationen förutsätter därför — inte minst med hänsyn till kravet på att organet redan från början skall bli effektivt arbetande — att befogenheterna och arbetsuppgifterna kommer att preciseras, innan verksamheten igångsättes. Landsorganisationen anser vidare, att de sakkunniga velat ge det nya organet alltför vittgående befogenheter beträffande utformningen av den svenska biståndspolitik i de internationella organen och motsätter sig att det tillsammans med utrikesdepartementet skall utforma direktiv för svenska delegationer och även självt vara representerat i dessa. Landsorganisationen anser det visserligen självklart med en samordning av de svenska insatserna på alla nivåer. Å andra sidan torde politiska bedömningar principiellt inte höra hemma inom ett tjänstemannaorgan utan tillkomma regering och riksdag. Det nya organets uppgifter, framhåller Landsorganisationen, bör följaktligen väsentligen ligga på det förberedande, planerande och verkställande planet. *Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd* utgår ifrån att de politiska frågorna inom biståndsarbetet, såsom det tekniska biståndets omfång och inriktning samt avvägningen mellan multilateral och bilateral hjälp, även fortsättningsvis skall åvila statsmakterna. Centralkommittén finner det i detta sammanhang lämpligt, att den erforderliga kontakten mellan regeringen och det nya organet etableras i form av föreskriven skyldighet att organets styrelseordförande eller chefstjänsteman håller kontinuerliga föredragningar inför vederbörande statsråd. Kommittén framhåller även vikten av att det nya organets arbetsuppgifter från början definieras på ett sådant sätt att kompetenskonflikter undviks. Även *kommerskollegium* framhåller som sin mening, att de sakkunniga inte tillräckligt klarlagt formerna för en samordning av de olika svenska insatserna för de underutvecklade länderna — den egentliga hjälpverksamheten å ena sidan och insatser i form av ökad import, kreditgivning etc. å andra sidan. Dessa frågor synes böra bli föremål för ytterligare överväganden. Det torde därvid få förutsättas, säger kollegium, att det föreslagna nya organet icke får ansvar för hithörande mera allmänna avvägningsproblem. *Nämnden för internationella expert- och stipendieärenden* noterar i sitt yttrande att de sakkunniga synes förutsätta, att den svenska biståndspolitik skall fastställas av det nya organets styrelse. Nämnden anser det dock uppenbart, att de frågor, som är av politisk och av för hela verksamheten central betydelse, exempelvis anslagsfrågor, fördelningen mellan olika biståndsvägar och verksamhetens inriktning i stort, måste avgöras inom politiskt ansvariga instanser, alltså av regering och riksdag. Styrelsens funktion måste vara att utarbeta förslag och långtidsplaner, på vilka politiska beslut kan grundas. Vid fullföljandet av statsmakternas beslut bör det nya organet emellertid ges en hög grad av självständighet. Det är väsentligt att det åtnjuter hög auktoritet. Bl. a. med hänsyn till kontakter med internationella organisationer och enskilda länder bör det vara särskilt angeläget, att det nya organet får en ställning jämförbar med de centrala ämbetsverkens och då närmast med de verk, vilka har en representativ styrelse (t. ex. arbetsmarknadsstyrelsen).

Även om utredningen icke tagit ställning till det nya organets status, anser riksräkenskapsverket, att skäl talar för — särskilt organisationen av organets ledning — att det ges en mera fristående ställning i likhet med exempelvis Svenska institutet. Av samma uppfattning är *Sveriges akademikers centralorganisation*.

Frågan om upplösning av vissa institutioner och överförandet av deras arbetsuppgifter på det nya organet diskuteras framför allt av de i första hand berörda. *Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd* framhåller, att kommitténs upplösning stadgenligt skall godkännas av två tredjedelar av de anslutna organisationerna, då kommittén är ett på frivillighetens grund skapat organ. I händelse av en upplösning av kommittén skall de av kommitténs tillgångar, som utgöres av insamlingsmedel, tillfalla »annan organisation med internationell hjälpverksamhet som syftemål». Det torde emellertid kunna förutsättas, menar Centralkommittén, att dess medel kommer att överföras till det nyinrättade organet i händelse utredningens förslag genomföres. *Nämnden för internationella expert- och stipendieärenden* fruktar att den nya organisationens styrelse endast summariskt skulle kunna behandla åtskilliga av de många spörsmål, som utredningen tillagt den, icke minst genom överförandet till styrelsen av arbetsuppgifter från andra organ, som i likhet med nämnden även kan ha åligganden, som icke direkt kan eller bör inpassas i den nya organisationens arbete. För att den skall kunna motsvara alla anspråk, som ställes på den, tillstyrkes inrättandet av det råd, som de sakkunniga föreslagit, och förordas att rådet i sig får innefatta de organ, vilka föreslås bli avskaffade. *Svenska UNICEF-kommittén* erinrar om att kommittén bland sina arbetsuppgifter har att övervaka och i sista hand ansvara för UNICEF:s hälsningskort samt att för UNICEF:s räkning mottaga frivilliga penninggåvor. Kommittén skall även sprida upplysning om den internationella organisationens verksamhet. Med tanke på de mycket betydande arbetsuppgifter, som skall åvila det föreslagna organet, synes det UNICEF-kommittén osannolikt, att det skall i alla avseenden kunna ersätta UNICEF-kommittén. Kommittén föreslår därför att kommittén upplöses men får återuppstå som en särskild, inom det nya organets råd inrättad nämnd med befogenheter att självständigt handlägga upplysnings- och kortförsäljningsärenden. I frågor rörande Sveriges ståndpunktstaganden till UNICEF:s biståndspolitik skulle nämnden tjänstgöra som ett rådgivande organ. Några invändningar mot ett överförande till den nya organisationen av *Svenska institutets* avdelning för tekniskt bistånd har inte framförts.

FAO-kommittén framhåller att FAO:s och därmed också FAO-kommitténs verksamhet omspanner en mångfald frågor, varav endast en del kan rubriceras som bistandsfrågor i egentlig mening. Det nya organets föreslagna representation vid fackorganens möten bör därför bedömas i varje särskilt fall mot bakgrunden av den samlade arbetsvolymen, vilket i vissa fall bör leda till att den »ordinarie» delegationen även får till uppgift att bevaka bistandsfrågorna. *Nämnden för internationella hälsovårdsärenden*

framhåller, att chefstjänstemannens deltagande vid internationella konferenser inte bör inkräkta på ordinarie svensk representation; generalsekreteraren bör i stället kunna ingå i den svenska delegationen i sin egen egenskap.

Vad gäller det nya organets befattning med frågor om stipendiatmottagning har det stora flertalet remissorgan tillstyrkt de sakkunnigas förslag eller lämnat det utan erinran. I några remissyttranden framföres dock avvikande eller kompletterande synpunkter. Svenska institutet behandlar hithörande problem tämligen utförligt. Hittillsvarande erfarenheter pekar på, menar institutet, att en person knappast kan framträda som sakkunnig både på rekryterings- och stipendiatfrågor. Om verksamheten växer, blir det nödvändigt med dubbel representation, och då torde det vara relativt likgiltigt om personen och sakkunskapen finns hos en annan organisation. Kontakterna kan ske nästan lika lätt mellan två avdelningar inom samma organisation (det föreslagna nya organet) som mellan två olika organisationer. Kontakterna med mottagande svenska företag och organisationer, i vad gäller den praktiska handläggningen av stipendiatfrågor, utplacering, inkvartering och allmänt omhändertagande av stipendiater, bör vara samlad på en hand. Det måste, enligt institutets mening, vara en avgjord fördel om t. ex. ett ofta anlitat industriföretag eller en forskningsinstitution slipper hålla kontakt med olika organ beroende på gästernas ursprung — om det gäller stipendiater från Svenska institutet eller stipendiater från det nya organet. En centralisering skulle göra det möjligt att bättre utnyttja erfarenheter och personkontakter och även göra det lättare att få till stånd gemensamma kollektiva arrangemang för kurser eller andra former av omhändertagande. Vad stipendiaterna beträffar har Svenska institutets allmänna avdelning visserligen övervägande stipendiater från de utvecklade länderna men även från Indien, Japan, Chile, Argentina, etc. Det kan måhända även vara oriktigt och tekniskt olämpligt att låta stipendiater från de underutvecklade länderna, de s. k. u-länderna, handhas av en annan organisation än övriga studenter och att låta uppdelningen av studenterna baseras på stipendiekällan. För att eliminera risken för en oavsiktlig diskriminering av stipendiaterna från u-länderna föreslår institutet att personal ej beräknas i det nya organet för stipendieverksamhet utan att denna uppgift anförtros åt institutet genom ett uppdragsförfarande och att de närmare formerna göres till föremål för särskilda överväganden. Samma synpunkter torde även gälla kursverksamheten i Sverige, där institutet likaledes på uppdrag av det nya organet kunde handha vissa arbetsuppgifter.

Starka skäl talar enligt svenska UNESCO-rådet för att all stipendiatmottagning och hithörande frågor centraliseras till Svenska institutet. Om man följde de sakkunnigas förslag, skulle vi i vårt land få två kategorier av stipendiater, nämligen u-landsstipendiater, som togs om hand av det nya organet, och andra stipendiater, som togs emot av institutet. Den förstnämnda kategorin skulle lätt kunna komma att betraktas såsom varande av lägre dignitet. Även praktiska skäl, den kurativa verksamheten samt kontakten med stipendiatmottagarna, talar för att verksamheten centraliseras till ett

och samma organ, nämligen till Svenska institutet, som redan har lång erfarenhet av detta slag av arbete. Samma förslag baserad på liknande argumentation framföres av *Sveriges förenade studentkårer*.

En mindre deciderad hållning intar *Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd*, som anser det svårt att, innan en lokalgemenskap åstadkommits och de nya arbetsformerna hunnit prövas, ta ställning till frågan om en lämplig arbetsfördelning mellan det nya organet och Svenska institutet, i synnerhet i vad avser stipendiatmottagning. Det nya organet bör dock kunna räkna på institutets medverkan vid omhändertagande av stipendiat i den utsträckning som befinner lämpligt, varvid förutsättes att institutets resurser förstärkes på ett sådant sätt att det kan åtaga sig sådana utvidgade uppgifter. Det står emellertid klart, att vissa kategorier av stipendiat — främst de som fått sin grundläggande utbildning vid något av de bilaterala fältprojekten — har så stark anknytning till det biståndsadministrerande organet i Sverige att deras omhändertagande till alla delar bör åvila det samma.

Skolöverstgrelsen, som räknar med att denna del av utvecklingshjälpens verksamhet ytterligare överbägs i kommande delbetänkande, ser uppbyggnaden av en väsentligt utökad kurativ verksamhet för stipendiaterna som ett ytterst angeläget åtagande, varför dessa frågor bör åvila det nya organets såväl råd som sekretariat. *Delegationen för det internationella socialpolitiska samarbetet* och *svenska FAO-kommittén* har intet att invända mot de sakkunnigas förslag att mottagningen av de stipendiat, som ILO önskar placera i Sverige, respektive handläggningen av expert- och stipendiatfrågorna inom FAO:s område överflyttas till det nya organet. Däremot finner *nämnden för internationella hälsovårdsärenden* förslaget rörande stipendiatmottagningen och expertrekryteringen föga realistiskt. Ett stort antal stipendiat inom nämndens intresseområde studerar t. ex. sjuk- och hälsovårdsorganisation och det är olämpligt att nämnden har hand om studier vid sjukhus medan det nya organet skulle leda studierna, som rör sjukhusens huvudmän. Ett stort antal stipendiat är varken läkare eller sjuksköterskor utan t. ex. administratörer, apotekare, laboratoriepersonal etc. Även dessas verksamhetsområde faller helt inom den allmänna hälso- och sjukvården och det vore enligt nämndens mening föga ändamålsenligt, att placeringen av dessa grupper ej handlades av nämnden. Sverige besökes ofta av grupper på två å tre personer, t. ex. en läkare och en administratör för att studera hälso- och sjukvårdsadministration eller en läkare, en sjuksköterska och en administratör för att studera förebyggande mödra- och barnvård. Det vore enligt nämndens mening orealistiskt, att sådana studieprogram ej utformas av nämnden för teamets samtliga deltagare.

I detta sammanhang kan även nämnas att *Sveriges riksbank* i sitt yttrande konstaterar, att några ändringar i de svenska förbindelserna med de internationella institutioner, för vilka banken är svenskt kontaktorgan (d. v. s. IMF och IBRD med IFC och IDA), inte föreslås. Dessa förbindelser, anser banken, synes fungera tillfredsställande i nuvarande form.

Organisatorisk uppbyggnad

Utredningen

Svenska utvecklingshjälpen föreslås ha tre olika instanser: en styrelse, ett sekretariat och ett råd.

Styrelsen, som skall leda verksamheten, bör vara en arbetande styrelse, som representerar ett personligt kunnande om och erfarenhet av de underutvecklade ländernas och utvecklingshjälpens problem. Den bör utgöras av förslagsvis tio personer, av vilka hälften bör komma från den statliga sektorn och hälften från den privata. Bland de fem förstnämnda bör finnas representanter för utrikes-, finans- och handelsdepartementen eller andra personer som motsvarar denna expertis. De fem andra styrelseledamöterna bör representera den typ av sakkunskap som man bör finna inom 1) missionen, 2) näringslivet, 3) kooperationen, 4) de fackliga organisationerna och 5) de humanitära hjälporganen. Samtliga ledamöter utses av Kungl. Maj:t. Om suppleanter eller ställföreträdare erfordras, bör dessa vara närvarande endast vid ordinarie styrelseledamots frånvaro. Ordföranden kan eventuellt vara identisk med organets chefstjänsteman, generalsekretären, men om så inte är fallet bör han uppbära ett arvode av sådan storlek att han kan ägna avsevärd tid åt sitt uppdrag. Styrelsen bör sammanträda ungefär en gång i månaden.

Chef för sekretariatet skall generalsekretären vara. Han skall förestå hela Svenska utvecklingshjälpen. Han bör följaktligen vara en toppkraft, som tack vare kunnande, erfarenhet och omdöme har förmåga att vinna nödvändigt förtroende både inom och utom landet. Eftersom man kan utgå från att han under en stor del av året vistas på resor har utredningen diskuterat möjligheten av att han skulle ha en permanent ersättare, en biträdande generalsekretär. Då kommunikations- och befälsförhållandena genom ett sådant arrangemang skulle kunna kompliceras, avrådes emellertid från en sådan lösning. Generalsekretären bör i stället under sin frånvaro kunna ersättas av en av de två cheferna för planerings- respektive expertrekryteringssektionerna.

Sekretariatet föreslås i övrigt bestå av en planerings- och budgeteringssektion, en expertrekryteringssektion och en stipendiatsektion samt en pressombudsman.

Den förstnämnda sektionen skall utgöra ett centralt informations-, planerings- och utredningsorgan i alla frågor som rör utvecklingshjälpen. Den skall vidare handlägga den löpande förvaltningen av fältprojekten samt ombesörja budgetbehandling, petitaskrivning, ekonomiska kalkyler samt ha överinseende över den kamerala förvaltningen. Sektionen skall alltså ha en central ställning, ägna sig åt principfrågor och stå i intim kontakt med myndigheter och systerorganisationer i andra länder, framför allt de nordiska. På sektionen bör finnas, förutom dess chef, en ekonom av facket, som kan

tjänstgöra som ekonomichef och därvid svara för den ekonomiska sidan av utvecklingshjälpens administration, såväl centralt i Stockholm som ute på fältet. Det kamerala rutinarbetet skulle emellertid, enligt utredningens förslag, åvila Svenska institutet.

Expertrekryteringssektionen kommer i det dagliga arbetet att mer än de övriga sektionerna hålla kontakt med FN:s multilaterala verksamhet. Sektionens chef bör därför få uppträda på Svenska utvecklingshjälpens vägnar i olika internationella sammanhang. Arbetet på stipendiatsektionen bör i stor utsträckning ägnas den kurativa sidan av stipendiatmottagningen. Det gäller att personligen ta hand om stipendiaterna, möta dem, hjälpa dem med inköp och bistå dem med praktiska och personliga angelägenheter. Vidare skall sektionen ha till uppgift att utarbeta program för stipendiaterna och att, i samråd med andra berörda organ, anordna kurser.

Pressombudsmannen skall ha till uppgift att sprida kännedom i Sverige om de svenska insatserna, att skapa goodwill för verksamheten, att svara på allmänhetens frågor, att hålla kontakt med pressen, att eventuellt utge publikationer o. s. v. För arbetet erfordras en professionell pressombudsman, som givetvis skall utrustas med erforderlig skrivhjälp, men det torde inte för närvarande vara nödvändigt att anställa mer än en person.

Det nya organet måste vara en mycket elastisk organisation, som kan utvidgas i ena riktningen och inskränkas i den andra beroende på det svenska hjälpprogrammets omfattning och inriktning. I utredningen har därför endast skissartat antytts personalens numerär. Vidare anför de sakkunniga att organet icke bör vara en arbetsplats, där sekreterarpersonalen stannar till pensionsåldern, och inte heller en institution för grundläggande personalutbildning. Organet bör beredas möjlighet att från staten och näringslivet engagera personer, som för kortare tid, t. ex. 2 à 3 år, lämnar sina reguljära befattningar för att därefter återvända till dessa. Endast en liten grupp av tjänstemännen skulle — utöver kanslipersonalen — vara fast engagerad. Lönesättningen bör för flertalet tjänstemän vara personlig.

De sakkunniga har utgått från att det nya organets sekretariat skall placeras i det tilltänkta Sverige-huset vid Kungsträdgården i Stockholm.

Då Svenska utvecklingshjälpen skall ha löpande kontakt med en rad myndigheter, vetenskapliga och utbildningsinstitutioner, fackliga och ideella organisationer etc., förutses inrättandet av ett råd, som bl. a. skall ersätta den nuvarande Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd. I rådet tänkes ingå representanter för alla de organisationer, som för närvarande ingår i Centralkommittén, varjämte rådet självt eller Kungl. Maj:t kan utse ytterligare medlemmar, t. ex. ledamöter i UNESCO-rådet, FAOkommittén o. dyl. Något definitivt antal rådsledamöter anges inte, men de sakkunniga synes räkna med minimum femtio. Rådet skall ha en allmän konsultativ funktion och tjänstgöra som förbindelseorgan mellan Svenska utvecklingshjälpen och den allmänna opinionen.

För att aktivisera rådsmedlemmarna bör rådet inom sig utse mindre arbetsgrupper eller delegationer med uppgift att bistå sekretariatet. Tjänste-

män i sekretariatet bör således vara sekreterare i dessa arbetsgrupper. Som exempel på arbetsuppgifter för dylika grupper nämner de sakkunniga en arbetsgrupp för kurativa frågor i samband med stipendiatmottagningen, en arbetsgrupp för stipendiatplacering, en arbetsgrupp för rekryteringsfrågor samt en finanskommitté. Den sistnämnda skall ha till uppgift att lämna råd om och samtycke till användningen av insamlade — alltså icke ur statsbudgeten utgående — medel.

Remissyttrandena

Beträffande det nya organets styrelse har delade meningar yppats i fråga om styrelsens storlek och sammansättning, sättet att utse styrelseledamöter samt generalsekreterarens ställning i styrelsen.

Landsorganisationen i Sverige anser att det kan diskuteras om inte styrelsen borde kunna begränsas till att omfatta ett mindre antal ledamöter än tio. Landsorganisationen har intet att erinra mot den föreslagna sammansättningen beträffande den del, som förutsättes komma från den privata sektorn, men ifrågasätter nödvändigheten av en så omfattande departementsrepresentation. Samordningen mellan departementen borde kunna komma till stånd på annat sätt än via det föreslagna organets styrelse. Den statliga sektorns representation skulle därmed kunna minskas till två à tre personer. *Kooperativa förbundet* vill för sin del föreslå att styrelsen begränsas till sju personer, av vilka tre utses inom statsförvaltningen. Förbundet understryker att det primära vid utväljandet av styrelseledamöter måste vara vederbörandes personliga kvalifikationer och icke vilken eller vilka organisationer han eller hon företräder. Enligt *Sveriges lantbruksförbunds* uppfattning är det önskvärt att styrelsens sammansättning inte fastläses genom alltför strikta regler. Förbundet finner det naturligt, att utrikesdepartementet är representerat i styrelsen men anser att övriga ledamöter bör kunna utses relativt fritt. *Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd* är inne på samma tanke och föreslår att styrelsen skall bestå av lägst sju och högst elva ledamöter, vilka skall vara särskilt förtrogna med verksamhet av förevarande slag.

Svenska arbetsgivareföreningen, *Sveriges allmänna exportförening* och *Sveriges industriförbund* framhåller i sitt gemensamma yttrande, att det synes otillräckligt med endast en representant för näringslivet i organets styrelse, och de pekar på näringslivets mycket betydelsefulla roll för det ekonomiska framåtskridandet i de underutvecklade länderna. De tre organisationerna erinrar om de redan nu livliga kommersiella förbindelserna med dessa länder: varuutbytet, de direkta investeringarna samt konsult- och entreprenadverksamheten. Från näringslivet rekryteras majoriteten av experterna, och huvuddelen av stipendiaterna bereds tillfälle till studier inom näringslivet. En väsentlig effektivisering av biståndsverksamheten kan uppnås genom ett bättre utnyttjande av näringslivets erfarenheter och genom en samordning av det officiella biståndet med näringslivets kommersiella insatser. Med hänsyn till att det uppenbarligen måste finnas ett nära samspel

mellan det nya organet och näringslivet föreslår de tre organisationerna, att näringslivet erhåller minst två representanter i styrelsen. De intressen, som därvid främst bör tillgodoses, är exportindustrin, entreprenad- och konsultföretagen samt affärsbankerna. Då styrelsen av arbetstekniska skäl icke bör bestå av alltför många ledamöter, anser organisationerna att en utökning av antalet näringslivsrepresentanter bör ernås genom en motsvarande minskning av den statliga representationen. De tre organisationerna anser vidare — och uttalar därvid samma mening som *delegationen för humanitär bistånd* — att styrelsesuppleanter skall utses och att dessa bör ges rätt att — i motsats till vad de sakkunniga föreslår — deltaga i styrelsens sammanträden, även om ordinarie styrelseledamot är närvarande. Härigenom skapas ökade garantier för kontinuitet och tillika större möjligheter för olika grupper inom näringslivet att bli företrädare i styrelsen. *Svenska institutet* och *Sveriges grossistförbund* jämte flertalet av *handelskamrarna* i riket anser likaså, med hänsyn till att näringslivet är en av huvudkällorna för rekrytering och placering av experter och stipendiater, att det är viktigt att dess representation i styrelsen förstärkes med minst ännu en företrädare utöver vad de sakkunniga föreslagit. Grossistförbundet har i andra hand pekat på möjligheten att medge styrelsesuppleanterna rätt att ständigt deltaga i sammanträdena, oavsett ordinarie ledamots närvaro. *Överstyrelsen för yrkesutbildning* liksom *svenska UNESCO-rådet* pekar på nödvändigheten av att i styrelsen ingår en representant med särskilda insikter i undervisnings- och utbildningsfrågor. *Sveriges akademikers centralorganisation* framhåller betydelsen av att styrelsen har god och bred anknytning till organisationsvärlden.

Beträffande sättet att utse ledamöter i styrelsen uttalar *Sveriges förenade studentkårer* att de fem ledamöter, som skall representera den statliga sektorn, visserligen bör utses av Kungl. Maj:t, men att de övriga fem bör utses av det råd som enligt förslaget skall inrättas. Vid detta val skall rådet icke vara bundet av att någon viss typ av organisation a priori måste vara representerad.

I spetsen för styrelsen bör enligt *Sveriges förenade studentkårer* stå en ordförande, tillsatt av Kungl. Maj:t. Det föreslagna organets chefstjänsteman, generalsekreteraren, bör därvid icke vara identisk med ordföranden utan närmast ha den ställning i förhållande till styrelsen, som ett aktiebolags verkställande direktör har till sin styrelse. Motsatt uppfattning, d. v. s. uppfattningen att generalsekreteraren tillika bör vara styrelsens ordförande, hävdas av några remissinstanser, vilka finner det angeläget att chefstjänstemannen ges en både utåt och inåt stark ställning. Den uppfattningen har således framförts av *svenska UNESCO-rådet* och *nämnden för internationella expert- och stipendieärenden*. Därjämte har *Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd* anfört, att generalsekreteraren bör vara medlem i styrelsen, men kommittén tar inte ställning till frågan om vilken funktion denne därvid bör ha.

Då det gäller sekretariatets storlek och organisation har remissinstanserna anfört kritiska eller avvikande synpunkter i följande hänseenden.

Sveriges förenade studentkårer finner det olämpligt att generalsekreteraren, som under stor del av året kan beräknas vara frånvarande från sekretariatet, under denna frånvaro ersättes av en sektionschef, som därigenom måste splittra sig på två tjänster. SFS förordar i stället att en post som biträdande generalsekreterare inrättas för att avlasta generalsekreteraren vissa arbetsuppgifter samt för att bibehålla en god kontinuitet i ledningen. Enahanda förslag framföres även av *Kooperativa förbundet*, *Sveriges akademikers centralorganisation*, *Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd*, *nämnden för internationella expert- och stipendieärenden*, *nämnden för internationella hälsovårdsärenden*, *Norrbottnens och Västerbottnens läns handelskammare* samt *Svenska institutet*. Sistnämnda remissinstans har, utöver de anförda, ytterligare ett skäl för att föreslå inrättande av en tjänst som biträdande generalsekreterare. Institutet understryker nämligen vikten av att den gemensamma organisationen icke utformas så, att de multilaterala biståndsfrågorna tränges åt sidan av de ofta mera brådskande och näraliggande problem som är förknippade med bilaterala insatser. För att de multilaterala frågorna skall kunna bli tillräckligt bevakade bör den biträdande generalsekreteraren få den multilaterala verksamheten till huvudsakligt arbetsfält.

Sekretariatets storlek har givit anledning till kommentarer från *Landsorganisationen i Sverige*, som kritiserar att de sakkunniga i sin skiss av den föreslagna organisationen underdimensionerat denna och beräknat den efter en relativt begränsad biståndsverksamhet av endast obetydligt större omfattning än vad som för närvarande gäller. Redan från början borde organisationen behöva utrustas med tillräckliga personella resurser för att kunna fylla sina inom en snar framtid snabbt växande uppgifter. Beträffande organisationen och omfattningen av sekretariatet förutsätter *svenska UNESCO-rådet*, att beräkningarna är uppgjorda på grundval av aktuella förhållanden och icke är att betrakta som bindande när det gäller att tillgodose framtida behov. Även *nämnden för internationella expert- och stipendieärenden*, *Kooperativa förbundet* och *Sveriges förenade studentkårer* anser av samma skäl att den föreslagna sekretariatsorganisationen är otillräcklig.

Inrättandet inom det nya organet av en särskild planerings- och budgeteringssektion vill *Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd* bestämt förorda. Det kan dock ifrågasättas, huruvida inte den ekonomiska och personella ramen för sektionen har tilltagits alltför snäv. Centralkommittén anser, att de arbetsuppgifter, som skall åvila sektionen, är av den storleksordningen att två särskilda avdelningar bör inrättas, nämligen en för planering och en för förvaltning. Den senare skulle innefatta löpande ekonomisk administration av fältprojekt i gång, budgetarbete, inköpsverksamhet och personaladministration. Erfarenheterna hittills har visat att den sortens arbetsuppgifter, icke minst med hänsyn till de stora avstånden mellan

fältprojekten och basen i Sverige, har en sådan omfattning, att föga tid lämnas övrig för planerings- och utredningsarbete. *Sveriges förenade studentkårer* understryker att den största bristen i vår nuvarande biståndsverksamhet är att en enhetlig och långsiktig planering saknas. Denna sida av det nya organets arbete måste ändå betraktas som den centrala. Därför måste tillräckligt med personal tillföras planeringssektionen. Vidare torde det vara lämpligt att dela upp denna sektion på två eller eventuellt tre: en för planerande och utredande uppgifter, en för administrationen av pågående bilaterala projekt samt en för ekonomiska och kamerala angelägenheter.

Sistnämnda verksamhet, det kamerala arbetet, har de sakkunniga föreslagit skall utföras av Svenska institutet. *Svenska institutet* anför härom att det är mycket som talar för den av de sakkunniga föreslagna lösningen. Frågan är dock om det i längden är görligt att låta institutet handha de kamerala funktionerna. Verksamheten blir synnerligen omfattande och även av delvis olika natur, varför svårigheter för samordning kan uppstå. Förslaget har många tekniska fördelar och institutet vill för sin del inte motsätta sig en sådan lösning men förbehåller sig i så fall att återkomma till en närmare beräkning av kostnaderna härför. Också *riksräkenskapsverket* ansluter sig till de sakkunnigas förslag, men anger som en alternativ lösning, därest såväl institutet som det nya organet förlägges till det s. k. Sverige-huset, att den för Sverige-huset planerade gemensamma kamerala organisationen knytes till det nya organet och därvid närmast till den föreslagna planerings- och budgeteringssektionen. Övriga remissorgan som uttalat sig i frågan har tagit avstånd från de sakkunnigas förslag och finner att lämpligheten därav kan starkt ifrågasättas. En dylik uppfattning har sålunda hävdats av *Kooperativa förbundet*, *Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd*, *Sveriges akademikers centralorganisation* och *Sveriges förenade studentkårer*.

En kraftig upprustning av informations- och dokumentationstjänsten är en oundgänglig förutsättning för en effektivt arbetande planerings- och budgeteringssektion, anser *Centralkommittén för svensk tekniskt bistånd*, som finner att möjligheten till samarbete med framför allt Utrikespolitiska institutet och Svenska FN-förbundet bör beaktas; en lokalgemenskap med dessa båda institutioner bör därför på längre sikt eftersträvas. Kommittén förordar vidare, att en särskild tjänst inrättas, vars innehavare såsom heltidsuppgift skulle anförtros ansvaret att få till stånd en kontinuerlig kontakt med samtliga svenska insatser inom det tekniska biståndets område. *Svenska FN-förbundet* framhåller att en enda person, pressombudsmannen, knappast kan sköta alla de med tjänsten förenade arbetsuppgifterna. Otillräckligheten kommer att bli än mer kännbar då det svenska biståndet i en nära framtid ökas väsentligt. *Delegationen för humanitärt bistånd* uppehåller sig utförligt vid upplysningsverksamhetens många uppgifter och finner det nödvändigt att pressombudsmannen ersättes av en informations- och dokumentationssektion. Alla svenskar som ägnar sig åt hjälparbete utomlands behöver ha tillgång till en dokumentationscentral, som kan ge fakta om

respektive u-länder och om påbörjade, avslutade och planlagda projekt i dessa. Till informationstjänsten hör periodiska meddelanden om vad som händer på hjälpverksamhetens område, att distribueras till organisationerna, och fortlöpande upplysningsmaterial för studie- och bildningsverksamheten. Informationen måste alltså utbyggas till en självständig sektion av samma storlek som expertrekryterings-, respektive stipendiatsektionerna, anser delegationen. Från *Svenska journalistförbundet* har ingått en skrivelse med synpunkter på informationsverksamheten vid det föreslagna administrationsorganet i allmänhet och på pressombudsmannaskap i offentlig förvaltning i synnerhet. Utan att i nuvarande läge ta ställning till frågan om personalstyrkan för de arbetsuppgifter, som en kvalificerad upplysningstjänst om u-landsfrågorna omfattar, påpekar journalistförbundet att det måste bli mycket svårt att rekrytera pressombudsmannabefattningen med en tillräckligt kvalificerad person — han måste vara »en sällsynt företeelse». Särskilt trycker förbundet på kravet att pressombudsmannen måste ha auktoritet gentemot de egna uppdragsgivarna och vara den »sluss» som förmedlar direktkontakter mellan administrationsorganet och tidningspressen i båda riktningarna. Förslaget att i stället för en pressombudsman inrätta en upplysningssektion framföres även av *Kooperativa förbundet* och *nämnden för internationella expert- och stipendieärenden*. Också från *Svenska institutet* anföres liknande synpunkter.

De sakkunnigas förslag att den vid sekretariatet anställda personalen huvudsakligast skulle utgöras av korttidsanställda tjänstemän, som på två å tre år »utlånades» från myndigheter eller näringslivet, har kritiserats skarpt av flertalet remissorgan. Endast *statens lönenämnd* har inte motsatt sig arvodesformen såsom anställningsform för personalen, ehuru den tillägger, att anställningsförhållandena bör tagas upp till bedömning på nytt, när det nya organet vunnit stadga. *Svenska missionsrådet* har framhållit att missionsärer med specialutbildning och erfarenheter från arbetet i u-länderna bör kunna komma i fråga för korttidsanställning vid det nya organet.

Enligt *Landsorganisationen i Sverige*, som utgår från att man för åtskilliga år framöver har anledning att räkna med kraftigt ökade biståndsinsatser, behöver den nya organisationen utrustas med tillräckliga personella resurser för att kunna fylla sina uppgifter. Det betyder bl. a. att man skall ha tillgång till en erfaren stab av tjänstemän så att kontinuiteten kan upprätthållas. Landsorganisationen kan därför inte ansluta sig till de sakkunnigas synpunkter om en rörlig och i stor utsträckning korttidsanställd tjänstemannastab, utan anser det nödvändigt med en större kvot av fast anställda. *Sveriges förenade studentkårer* kan inte ansluta sig till uppfattningen att personalen skall vara korttidsanställd. Inget organ kan i längden fungera med hjälp av tillfälliga anställningar utan mycket stort men för verksamheten, speciellt som man tänker sig att personalen i stor utsträckning skall hämtas från andra offentliga myndigheter.

Svenska arbetsgivareföreningen, *Sveriges allmänna exportförening* och *Sveriges industriförbund* ställer sig tveksamma till förslaget om korttids-

anställningar, även om de delar utredningens mening, att man bör undvika all onödig byråkrati. Alltför korta anställningstider kan leda till att kontinuiteten i arbetet blir lidande. Det blir i många fall svårt att rekrytera verkligt kvalificerade personer på så kort tid som två år. Organisationerna föreslår därför, att man tillämpar en hög grad av rörlighet i fråga om anställningsperiodernas längd.

Frågan om personalens anställningsvillkor bör ytterligare övervägas, skriver *nämnden för internationella expert- och stipendieärenden*, som anser att det icke utan vidare torde kunna förutsättas att andra myndigheter är villiga att låna ut kvalificerade tjänstemän. Det nya organets sekretariat bör förses med en kärna av fast anställd personal på alla nivåer. *Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd*, *Sveriges akademikers centralorganisation*, *Sveriges grossistförbund*, *Sveriges lantbruksförbund* och *nämnden för internationella hälsovårdsärenden* tar också direkt avstånd från de sakkunnigas förslag i detta sammanhang. *Tjänstemännens centralorganisation* och *Svenska institutet* kan visserligen inse att vissa fördelar vore att vinna genom det föreslagna anställningsförfarandet och uttalar förhoppningen att myndigheter och organ skall aktivt stödja det nya organet i personalhänseende men anser att kontinuiteten i arbetet och tjänstemännens krav på anställningstrygghet kräver fasta tjänster också på de högre posterna. Svenska institutet erinrar därjämte om den personal, som nu finns anställd på institutets avdelning för tekniskt bistånd och vars rättmätiga intressen måste tillgodoses.

Inrättandet av ett råd med föreslagen sammansättning och omfattning tillstyrkes allmänt av remissinstanserna. *Sveriges lantbruksförbund* finner det angeläget, att det internationella biståndet förankras i en bred folkopinion och anser det därför naturligt att rådet i främsta rummet utformas till en bred representation för det nuvarande Organisations-Sverige. *Svenska UNESCO-rådet* och *Sveriges akademikers centralorganisation* ansluter sig till de sakkunnigas förslag om inrättande av ett råd med dess föreslagna förankring och funktioner samt anför att man vid personvalet bör beakta att ledamöterna inte bara skall kunna ställa sin tid till förfogande för ett eller två sammanträden per år utan att de också skall kunna aktivt bistå styrelsen och sekretariatet. Vad beträffar kommittéer och arbetsgrupper inom rådet föreslår UNESCO-rådet, att det bör ankomma på styrelsen att sedermera bedöma behovet och sammansättningen av dessa. Sistnämnda uppfattning hyser även *nämnden för internationella expert- och stipendieärenden*, som bland viktiga arbetsområden för sådana underorgan nämner den multilaterala tekniska biståndsverksamheten, UNICEF-frågorna samt upplysningsverksamheten. *Kooperativa förbundet* finner det angeläget att organisationer och institutioner, som är engagerade i biståndsverksamhet och som har opinionsbildande betydelse, är företrädna i det nya organets råd. I speciella arbetsgrupper eller kommittéer inom rådet bör samtliga eller flertalet ledamöter sättas i tillfälle att aktivt engagera sig i arbetet. Rådet bör, enligt förbundets mening, i första hand bygga på de olika kontaktorgan

som nu finns med FN och dess tio fackorgan. Härtill bör ingå företrädare för de stora humanitära hjälporganisationerna m. fl. Ett så sammansatt råd skulle direkt bygga på det intresse som finns och kommit till praktiskt uttryck både i form av officiella och frivilliga insatser för de underutvecklade länderna. Rådet skulle bli ett naturligt forum för kontakter mellan de olika organisationerna och för en samordning av deras insatser, där en sådan samordning är önskvärd.

Vissa med rådet förknippade frågor har föranlett kommentarer som här torde redovisas.

Landsorganisationen i Sverige, som finner det motiverat, att rådet med hänsyn till sin omfattning får fungera i form av arbetsgrupper eller kommittéer, anser det inte möjligt eller önskvärt att sådana kommittéer i samråd med styrelsen skulle kunna få någon beslutanderätt över användningen av insamlade medel. *Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd* däremot anser att de nämnder, som det kan finnas anledning att tillskapa inom rådet, bör utrustas inte bara med konsultativa utan även beslutande befogenheter. Kommittén uttalar sig emellertid icke närmare om vilka befogenheter dessa nämnder skulle ha. . .

Ekonomiska beräkningar

Utredningen

Arvodena för samtliga chefsbefattningar bör upptagas till sådana belopp, att det nya organet får möjlighet att på dessa poster locka till sig verkligt kvalificerade personer. De totala lönekostnaderna påverkas alltså av att en relativt stor del av personalen beräknas bli anställd på begränsad tid. För generalsekreteraren har föreslagits ett arvode om 56 000 kronor, motsvarande lönegraden B 6, d. v. s. samma lön som tillkommer flertalet generaldirektörer. Cheferna för de två största sektionerna, planerings- och expertrekryteringssektionerna, föreslås erhålla arvode, motsvarande byråchefslönen i de centrala ämbetsverken, eller cirka 43 000 kronor. Arvodet till den föreslagna pressombudsmannen har angivits till 35 000 kronor per år. I övrigt har föreslagits en personlig lönesättning utom för biträdespersonalen, som tänkts i huvudsak följa bestämmelserna för statsanställd personal i motsvarande befattningar. Inom sekretariatet bör vidare finnas praktikanter och volontärer. De totala avlöningskostnaderna uppskattas av utredningen till 780 000 kronor per år, vartill kommer förslagsvis 78 000 kronor i pensionskostnader och cirka 10 000 kronor i sjukvårdsförmåner etc. Omkostnaderna har beräknats till 310 000 kronor, varav den största posten, 100 000 kronor, har avsatts för resor. För inköp av inventarier har såsom en engångsutgift inräknats 50 000 kronor och som en indikation på hyreskostnaderna likaså 50 000 kronor. För övriga omkostnader har således beräknats 110 000 kronor. I allt har de sakkunniga uppskattat årskostnaderna till $(780\ 000 + 78\ 000 + 10\ 000 + 310\ 000 =)$ 1 178 000 kronor.

Remissyttrandena

Statskontoret håller före att möjligheterna till en begränsning av utgifterna bör undersökas. Vad beträffar de olika posterna i den av de sakkunniga framlagda kalkylen har ämbetsverket icke på grundval av föreliggande material kunnat ingå på en närmare bedömning. Statskontoret vill endast framhålla att skäl synes tala för att generalsekreterarens arvode ävensom ersättningarna till sektionscheferna samt ekonomichefen fastställas av Kungl. Maj:t. Statens lönenämnd anser att det icke är möjligt att bilda sig en uppfattning om hur det nya organet kommer att gestalta sig organisationsmässigt och i fråga om löner och anställningsförhållanden i övrigt, om kommitténs förslag genomföres. Att med kommitténs synnerligen konturlösa uttalanden som grund försöka bedöma förslaget i lönehänseende låter sig sålunda icke göra. Skolöverstyrelsen finner det med hänsyn till hjälpinsatsernas nuvarande och kommande omfattning motiverat att omkostnaderna för organet gives en sådan dimensionering att det blir möjligt att till detsamma knyta högt kvalificerad personal.

Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges allmänna exportförening och Sveriges industriförbund understryker vikten av att samtliga chefsbefattningar ges sådan ställning, att de lockar verkligt kvalificerade krafter. Planeringssektionens chef synes böra äga högre tjänstegrad än övriga sektionschefer, eftersom denna sektion intar en nyckelställning i utvecklingshjälpens administration. Även beträffande övrig personal bör man ställa höga krav. Detta gäller särskilt personalen vid planeringssektionen, där god ekonomisk utbildning och praktisk erfarenhet av de underutvecklade ländernas problem måste fordras.

Beträffande lönerna till personalen utom generalsekreteraren och ett par av chefstjänstemännen har utredningen icke framlagt förslag erinrar Sveriges akademikers centralorganisation i sitt yttrande. SACO vill i sammanhanget påpeka att lönerna givetvis måste bestämmas genom förhandlingar i sedvanlig ordning. Utredningens beräkningar av lönekostnaderna synes emellertid vara alltför knappt tilltagna. Ett förhållande med relativt många amanuens tjänster och relativt få högre tjänster får icke bli bestående. Sveriges förenade studentkårer framhåller, vad beträffar utredningens förslag om tillsättandet av praktikantjänster, det olämpliga i att det skall betraktas som volontärtjänstgöring med väsentligt under marknadslönen liggande ersättningar.

Vissa arbetsuppgifter

Utredningen

I administrationsutredningens andra delbetänkande (SOU 1961: 50) behandlar de sakkunniga expertrekryteringen och stipendiatmottagningen i samband med hjälpen till u-länderna, u-hjälpen. De pekar därvid på en rad speciella frågor, som kräver fortsatt utredningsarbete. I betänkandet anges

hur detta arbete bör föras vidare inom det nya administrationsorganets ram, och de sakkunniga avstår från att komma med färdiga rekommendationer beträffande varje särskild fråga. För att kunna sköta expertrekryteringen och stipendiatmottagningen tillfredsställande är det nödvändigt, framhåller de sakkunniga, att det nya organet blir en stark och effektivt fungerande organisation.

Utredningen förordar att *expertrekryteringen* rationaliseras och effektiviseras genom olika partiella reformer, som var för sig inte är särskilt radikala, anser man, men vilkas gemensamma effekt bör kunna leda fram till bättre förhållanden. Inom det nya organets råd bör således upprättas en arbetsgrupp, som speciellt ägnar sig åt expertrekrytering. Medlemmarna i denna grupp bör vara personer med blick för var en efterfrågad expert kan sökas och därför representera statliga myndigheter, Teknologföreningen, finanskretsar, industri, hantverk o. dyl. Den föreslagna pressombudsmannen bör vara behjälplig genom att sprida kännedom om vad expertuppdrag innebär, placera artiklar av hemvändande experter, förmedla föredrag etc. och på andra sätt skapa intresse och goodwill för expertverksamheten. Olika broschyrer med uppgift bl. a. om vad som krävs av en expert och vilka förmåner han har samt med behövligen råd och anvisningar i övrigt för experter i utlandstjänst bör utarbetas och spridas genom facksammanslutningar såsom Läkarförbundet, Teknologföreningen, SAR o. s. v. Själva rekryteringsförfarandet skulle även kunna effektiviseras genom att det läggs upp vissa centrala register över presumtiva kandidater inom olika yrkeskategorier. Vidare föreslår de sakkunniga, att det nya organet tar initiativ till att personer, som står inför ett expertuppdrag, får utbildning om utvecklingshjälpens egen problematik och om förhållandena i de underutvecklade länderna. Den tillänkta planerings- och budgeteringssektionen bör — för att kunna fullgöra sin uppgift som centralt informationsorgan — få till sitt förfogande en fullständig dokumentation om den hjälpverksamhet som bedrivs av olika internationella eller utländska organisationer samt ett bibliotek om utvecklingshjälpens olika tekniska och administrativa problem. De sakkunniga förutsätter också, att sektionen skall stå i intim kontakt med motsvarande organ i andra länder, främst i de nordiska länderna. När sektionen varit i verksamhet någon tid bör den ha samlat ett kunskapsmaterial, som kan användas för de blivande experternas orientering i sina nya arbetsuppgifter och sektionens personal bör här kunna användas som lärare vid kurser av längre eller kortare varaktighet. Organet bör även kunna bli ett naturligt forum för utbyggnad av experternas språkutbildning, både i fråga om de stora världsspråken och de lokala språken. En mera inträngande undervisning om de underutvecklade ländernas politiska, administrativa, ekonomiska och sociala m. m. förhållanden jämte därmed sammanhängande utrednings- och dokumentationsarbete bör emellertid inte ombesörjas av det nya organet. Det är uppgifter som i stället bör ankomma på specialinstitut, knutna till universiteten eller till handelshögskolorna.

Beträffande experternas arbetsförhållanden i de underutvecklade län-

derna anser de sakkunniga, att dessa på allt sätt bör underlättas dels genom tillskapandet av en effektiv basorganisation i hemlandet och dels genom rimligare anställningsvillkor. Därutöver föreslår de sakkunniga att en hjälpkassa inrättas, ur vilken svenska experter — såväl bilateralt som multilateralt rekryterade — kan ansöka om bidrag i händelse de genom expertuppdraget och utlandsvistelsen åsamkats oförutsedda och svårklarade utgifter, som de inte skulle ha haft om de stannat kvar i hemlandet. Det nya organet bör även få medel till sitt förfogande med vilka det kan bestrida viss utrustning för experterna, t. ex. dokumentationsmaterial om olika förhållanden i Sverige, avfattat på globalt språk.

Ett andra avsnitt av administrationsutredningens slutbetänkande ägnas *stipendiatmottagningen*.

För utdelande av bilaterala stipendier ur de medel, som förvaltas av Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd krävs för närvarande beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall. I och med att det nya organet börjar sin verksamhet räknar de sakkunniga med att detta skall bli obehövligt.

Enligt den hittillsvarande ordningen har Centralkommittén tagit hand om långtidsstipendierna, (cirka 200 FN-stipendier och 50 bilaterala stipendier per år) och därvid har uppläggningsen av de fackliga studierna varit relativt enkel. Korttidsstipendier och »studiebesökare» till ett antal av cirka 5 000 årligen har i huvudsak tagits emot av Svenska institutets studiebesöksavdelning, som lagt ned ett stort arbete på att göra upp individuella studieprogram för dessa kategorier. För att lösa språkproblemet och för att rent allmänt effektivisera stipendiatmottagningen föreslår de sakkunniga, att det nya organet får möjlighet att anlita svenska fackutbildade studerande som handledare, guider och tolkar åt vissa typer av stipendier. I detta syfte och för att i övrigt underlätta omhändertagandet av utlänningar bör det nya organet arrangera korta kurser i »omhändertagande».

De kurativa frågorna har överhuvud taget tillmätts stor vikt av de sakkunniga. Det nya organets stipendiatsektion, som centralt skall ta hand om all kurativ verksamhet, bör därför ges en tillräcklig storlek, innan stipendiatprogrammet utbyggs ytterligare. Det nya organet bör därvid förfoga över ett tillräckligt antal yngre krafter eller volontärer som kan anförtros uppgifter på detta område. Språk- och orienteringskurser bör anordnas, avsedda att minska stipendiaternas anpassningssvårigheter, och en särskild kurator bör ägna sig åt de mer allvarliga mänskliga problem, som ofta kan uppkomma. Kuratorn bör ha möjlighet att vid behov besöka stipendier som inte vistas i Stockholm och att vidtala lämpliga lokala krafter att tjänstgöra som »faddrar» för stipendierna. Det nya organet bör även ta sig an stipendierna på deras fritid och framförallt under deras ferier. Många värdefulla initiativ har redan tagits av olika institutioner och föreningar och det sålunda påbörjade arbetet bör fullföljas av en arbetsgrupp för kurativa frågor inom det föreslagna rådet.

Mycket talar, enligt de sakkunniga, för att stipendier sammanförs till särskilda kurser, varvid undervisningen ges på exempelvis engelska. Hittills-

varande erfarenheter i det avseendet har varit goda. Även om man skulle lyckas anordna ett större antal specialkurser och studiegrupper, måste man placera majoriteten av stipendiaterna individuellt eller i små grupper ute på olika verk, institutioner och företag för praktiska studier. För att kunna hjälpa till med planläggningen av sådana studieprogram föreslår de sakkunniga återigen att en särskild arbetsgrupp bildas inom det nya organets råd för planering och övervakning av stipendiaternas utbildning ur ren facksynpunkt.

För att hjälpa Sverigestipendiater, som återvänt till sina hemländer, i deras vidareutbildning är det ofta önskvärt att de har tillgång till svenska tidskrifter etc. Det nya organet bör därför utrustas med medel för att inom rimliga gränser och under vederbörlig kontroll ställa tidskrifter, litteratur och annat informationsmaterial till f. d. stipendiaters förfogande.

De sakkunniga presenterar för övrigt ett stort antal förslag beträffande löne-, pensions-, skatte- och tjänstledighetsvillkor för experter i u-landstjänst, beträffande upprättandet av särskilda Afrika- och Asieninstitut för grundligare dokumentation och expertutbildning och beträffande arbetstillstånd, samlingslokaler m. m. för u-landsstipendiater i Sverige. Av dessa förslag berörs emellertid administrationsorganet endast indirekt.

Kostnaderna för de i slutbetänkandet föreslagna åtgärderna anser sig de sakkunniga inte kunna beräkna annat än ungefärligt. Till osäkerheten bidrar, att en stor del av rekommendationerna tar sikte på försöksverksamhet av olika slag. De sakkunniga har emellertid preliminärt beräknat de erforderliga anslagen för en förbättring av expertrekryteringen till 250 000 kronor, av stipendiatmottagningen till 250 000 kronor, av dokumentation om svenska förhållanden på globala språk till 200 000 kronor samt för oförutsedda utgifter till 100 000 kronor eller sammanlagt 800 000 kronor. Då de sakkunniga i sitt första delbetänkande uppskattat kostnaderna för det nya organet till cirka 1,2 miljoner kronor, finner de i sitt slutbetänkande att ett belopp om totalt 2 miljoner kronor bör beräknas för organets första verksamhetsår.

Remissyttrandena

Av de remissorgan, som avgivit yttranden över administrationsutredningens slutbetänkande, uttrycker så gott som samtliga tillfredsställelse över de av utredningen framförda förslagen. Endast *handelskammaren i Karlstad* vidhåller sin tidigare redovisade kritiska inställning. I övrigt rekommenderar remissorganen att utredningen, som enligt *Sveriges lantbruksförbunds* förmenande, utgör en allmän men mycket mångsidig, balanserad och initierad översikt över hithörande problem, lägges till grund för det tilltänkta nya organets arbete.

I ett antal remissyttranden, bl. a. från *Landsorganisationen i Sverige*, *nämnden för internationella expert- och stipendieärenden* och *svenska UNESCO-rådet*, understrykes vikten av samordning mellan de multilaterala och bilaterala biståndsformerna. LO anser det både politiskt och praktiskt

riktigt, att svenskt bistånd såvitt möjligt kanaliseras genom FN och dess fackorgan, och anser att Sverige bör verka för en bättre samordning mellan olika internationella organs biståndsverksamhet. Överhuvud taget har samordningsfrågor tilldragit sig remissorganens uppmärksamhet. *Svenska arbetsgivareföreningen*, *Sveriges allmänna exportförening* och *Sveriges industriförbund* betonar de fördelar, som kan nås genom att näringslivets erfarenheter, vunna genom de enskilda företagens industriella och kommersiella insatser i de underutvecklade länderna, utnyttjas bättre än hittills. Ett sådant samarbete torde i särskilt hög grad vara betydelsefullt när det gäller expertrekrytering och stipendiatmottagning. *Svenska missionsförbundet* finner det önskvärt att ett gott samarbete etableras mellan det nya organet och de svenska missionssällskap som bedriver verksamhet i länder, till vilka Sverige lämnar tekniskt bistånd. *Svenska FN-förbundet* erinrar om den av förbundet bedrivna informationsverksamheten och anser att ett samarbete mellan förbundet och den föreslagna pressombudsmannen bör kunna göras fruktbarande. Helst bör även en lokalsamhörighet eftersträvas.

Åtskilliga remissorgan har framfört synpunkter beträffande avvägningen mellan å ena sidan expertverksamhet i de underutvecklade länderna och å andra sidan stipendiatmottagning i Sverige. Flertalet, bl. a. *Svenska arbetsgivareföreningen*, *Sveriges allmänna exportförening*, *Sveriges industriförbund*, *Landsorganisationen i Sverige* och *svenska UNESCO-rådet*, har därvid delat utredningens uppfattning att stipendiatmottagningen i princip bör begränsas till studieområden, där man har kunskaper och erfarenheter att förmedla, som inte lättare och med större utbyte kan vinnas i stipendiaternas egna länder eller i andra länder med för dem gynnsammare klimatiska, språkliga, sociala och ekonomiska förhållanden. I motsats härtill beklagar *Sveriges förenade studentkårer*, att utredningsmännen visat en skeptisk inställning i fråga om mottagning av stipendiater, och påpekar att det inom rimlig framtid knappast uppstår den situationen att svenska utbildningsinsatser framstår som en omväg, eftersom alla tillgängliga resurser i t. ex. England är tagna i anspråk. Även *Sveriges socialdemokratiska studentförbund* förklarar att Sverige i stipendiatmottagningen har en stor uppgift.

Remissorganen uppehåller sig i allmänhet tämligen utförligt vid de många förslag, som de sakkunniga presenterat beträffande löne-, pensions-, skatte- och tjänstledighetsvillkor samt sociala förmåner för experter ävensom dessas utbildning och utrustning. Vidare anföres synpunkter på omhändertagandet — i detta ords vidaste bemärkelse — av stipendiater. Dessutom uttalar sig åtskilliga remissorgan i frågan om upprättandet av specialinstitut för grundläggande forskning beträffande de underutvecklade länderna. Remissorganens synpunkter i nu anförda delar torde i detta sammanhang kunna lämnas åsido. Däremot skall här beröras vissa spörsmål som mera direkt berör det föreslagna nya organet.

För att underlätta expertrekryteringsarbetet bör det nya organet företa en inventering och registrering av den svenska tillgången på experter som kan utnyttjas inom biståndsverksamheten, framhåller *Landsorganisationen*

i Sverige, som erinrar om att FN:s generalförsamling hösten 1960 i en resolution understrukit värdet av en dylik åtgärd. Tanken på ett centralt expertregister har även framförts av *delegationen för humanitärt bistånd*, som hävdar att tillgång till ett dylikt register skulle dels underlätta för de hemmavarande organisationerna, t. ex. frivilligorganisationerna, att rekrytera experter och dels tjäna som utgångspunkt vid besvarande av förfrågningar från FN och dess fackorgan om svenska experter. Härigenom skulle den nuvarande bristen på ordning och snabbhet vid handhavandet av dessa ärenden kunna minskas. *Nämnden för internationella expert- och stipendieärenden* avråder dock från att upprätta ett fullständigt register över fackmän i skilda yrken. Däremot bör ett kartotek upprättas, som innehåller dels lämpliga kontaktpersoner och dels kandidater som förklarar sig beredda att åtaga sig uppdrag. Det föreslagna organets expertrekryteringssektion bör vid handhavandet av hithörande arbetsuppgifter ha vid sin sida en arbetsgrupp, utsedd av organets råd. Behovet av en sådan arbetsgrupp framhålles även av *Kooperativa förbundet*, som anser att representanter för de stora folkliga organisationerna bör ingå i gruppen utöver de av de sakkunniga föreslagna.

Sveriges förenade studentkårer beklagar att det hittills varit svårt att få en detaljerad information om de krav som ställs på presumtiva experter. Ett mer aktivt uppträdande från svenska kontaktmyndigheters och fackorgans sida torde kunna höja intresset för och kunskapen om dessa frågor. *Svenska arbetsgivareföreningen*, *Sveriges allmänna exportförening* och *Sveriges industriförbund* anser det även betydelsefullt att korrekta och intresseväckande uppgifter sprids om den svenska expertverksamheten och finner det angeläget att den tilltänkta pressombudsmannen får de rätta kvalifikationerna. *Delegationen för humanitärt bistånd*, som förordat att en informations- och dokumentationssektion inrättas istället för enbart en pressombudsman, ser som en viktig uppgift för det nya organet att skapa förståelse och good-will hos den svenska allmänheten för verksamheten.

För det framtida arbetet i samband med stipendiatmottagningen tillstyrker remissorganen utredningens förslag, som bl. a. innebär att två arbetsgrupper inrättas av det till organet knutna rådet. Den ena arbetsgruppen bör bildas för planering och fortlöpande professionell övervakning av stipendiaternas studier och den andra med uppgift att framförallt lösa stipendiaternas kontakt- och fritidsproblem. Särskilt betonas dessa synpunkter av *nämnden för internationella expert- och stipendiatärenden*.

Föredragande statsrådet

De väldiga hjälpbehoven inom ekonomiskt och socialt underutvecklade områden av världen har med skärpt tydlighet framträtt efter andra världskriget, allteftersom ett fyrtiotal nya självständiga stater blivit till. De välsituerade länderna har därvid dels individuellt, dels kollektivt genom FN och dess fackorgan startat biståndsaktioner och utformat program för ökad utvecklingshjälp. Alltflera internationella och nationella organ har gripit sig

an med dessa frågor, vilket varit glädjande som uttryck för god vilja men inte alltid lika bra ur effektivitetssynpunkt. Under de senaste åren har därför samordnings- och rationaliseringsproblemen kommit i förgrunden.

I Sverige blev det tidigt under 1960 uppenbart, att handläggningen av biståndsärendena behövde en översyn. I maj 1960 tillsatte Kungl. Maj:t den s. k. administrationsutredningen för biståndet till utvecklingsländerna under ordförandeskap av professor Sune Carlson. Sedermera har Norge och Danmark tillsatt var sin utredning om hjälpen till de underutvecklade länderna, u-hjälpen, och dess administration. Samtliga har nu redovisat sina förslag i betänkanden. Med hänsyn till planerna på vissa gemensamma nordiska biståndsinsatser är denna parallellitet av värde. Även i Storbritannien, Förbundsrepubliken Tyskland och USA förberedes eller har nyligen beslutats nya organisationsformer för biståndet till de underutvecklade länderna.

Med innevarande budgetår har statsanslaget för svenska direktinsatser (bilaterala) i det tekniska biståndet till underutvecklade länder blivit ca fyra gånger större än budgetåret närmast innan. Då hade detta anslag under flera år varit praktiskt taget oförändrat. Samtidigt hade emellertid riksdagen beslutat successiva anslagshöjningar till den biståndsverksamhet, som bedrivs inom olika FN-organ. Den senare, den s. k. multilaterala hjälpen, har inte hittills inneburit nämnvärda administrativa problem för Sveriges del. Utbetalningen av anslag har först så småningom fått en återverkan, i det att de internationella organen ökat sin efterfrågan i Sverige på experter för de vidgade hjälpprogrammen men sambandet med anslagshöjningarna har inte alltid varit lätt att observera. Med tillkomsten av FN:s specialfond, till vilken Sverige är en av de större bidragsgivarna, har dock denna återverkan blivit allt tydligare. Sålunda ställer numera även den multilaterala hjälpen krav och växande krav på administrationen i Sverige. Främst är det dock den bilaterala verksamheten, som ställer dylika anspråk. Den vilar i varje detalj på svensk planläggning och verkställighet, som inte blir mindre arbetskrävande av det faktum, att de länder, där de svenska biståndsprojekten placerats, i allmänhet har mycket avvikande förvaltningstraditioner, varför samarbetet fordrar mycken ömsesidig anpassning. Ingen ifrågasätter likväl värdet av den bilaterala verksamheten, som ger vårt folk så nyttiga åskådningsexempel på problematiken i internationell hjälpverksamhet. I planerna för en utbyggnad av Sveriges bistånd till folken i underutvecklade länder ingår alltså självklart en fortsatt och ökad bilateral aktivitet.

Nytt administrativt organ. I sitt utlåtande nr 128 till årets riksdag har statsutskottet förutsatt, att det efterhand blir en väsentlig utökning av Sveriges bistånd till u-länderna. Utskottet framhåller dock att den måste ske i takt med förstärkningen av de personella resurserna och den administrativa kapaciteten på området. I sammanhanget tar utskottet fasta på den i tredje huvudtiteln i år aviserade omläggningen av administrationen av svenskt tekniskt bistånd och uttalar sin förväntan, att ett nytt organ för än-

damålet skall kunna begynna sin verksamhet i början av år 1962. Förslag i detta syfte framlägges härmed.

Såsom framhålles i betänkandet SOU 1961: 22 är den nuvarande organisationen otillfredsställande och i behov av en genomgripande rationalisering och utbyggnad. De närmare fyrtio remissorganen har delat denna mening. Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd till mindre utvecklade områden har så bra man kunnat begära med hänsyn till sin struktur och begränsade personal fyllt sin uppgift som administratör av de första svenska utlandsprojekten i liten skala. Centralkommitténs fundament av 44 organisationer, representativa för en bred svensk opinion, har odiskutabelt varit en styrka för verksamheten. Men de frivilliga och olönade arbetsinsatserna kan inte pressas utöver en viss gräns, och av de anställda funktionärerna har krävts en mångsidighet, som få människor besitter. Projektering och planläggning av nya projekt, som aktualiserats och som kräver omsorgsfullt förberedelsearbete, har därmed måst eftersättas. Härtill kommer uppsplittningen av arbetet med expertrekrytering och stipendiatmottagning på — förutom Centralkommittén och Svenska institutet — en rad statliga, halvstatliga och privata organ, som vart och ett för sig utgör förbindelselänkar till internationella fackorgan eller organisationer med hjälpen till u-länder på sina arbetsprogram. Administrationsutredningen har funnit inte mindre än 16 olika »dörrar», varigenom experter slussas ut ur Sverige till underutvecklade länder, och 22 »dörrar», genom vilka utländska stipendiater i dag kan komma hit. Kommunikationskanalerna är bristfälliga, dubbelarbete och konkurrens i verksamheten oundviklig med nuvarande ordning. När utredningen därför föreslår ett nytt centralt kontakt-, informations-, planerings-, samordnings- och kontrollorgan för alla frågor, som berör det officiella tekniska biståndet till underutvecklade länder, understödjes den härutinnan av en praktiskt taget enhällig remissopinion. I likhet med denna förordar jag att ett sådant organ för u-hjälpen inrättas från och med den 1 januari 1962.

Organets struktur och befogenheter. Administrationsutredningen har i vällovlig strävan att undvika byråkrati i utlandshjälpens administration tänkt sig en elastisk organisation av det nya organet, med improvisationer på personalplanet — korttidsanställningar för av andra myndigheter utlånad personal kring en mindre kärna av fast anställda — samt en hög grad av oberoende i ledningen såväl av den bilaterala som den multilaterala biståndsverksamheten. Det något diffusa i denna konstruktion av administrationsorganet, men framför allt tanken att biståndspolitikens hela utformning skulle anförtros ett rent tjänstemannaorgan har från olika utgångspunkter väckt betänkligheter hos remissopinionen. Den önskade rörligheten och anpassbarheten till en växande hjälpvolym bör kunna ernås med andra medel än med korttidsanställd personal och utan att göra avkall på den kontinuitet i bedömningar och handläggning, som erfarenheten ger, menar det stora flertalet remissinstanser. För en effektivt arbetande institution krävs preciserade arbetsuppgifter och befogenheter och en personal, som kan utöva dem i perspektivet av samlad erfarenhet.

Då utredningen har tänkt sig, att det nya organet skall verka för utformandet och genomförandet av en enhetlig svensk biståndspolitik, bl. a. genom att tillsammans med utrikesdepartementet utarbeta direktiv för Sveriges delegater i olika internationella organ och så mycket som möjligt självt vara representerat i delegationerna till dessa, har detta betecknats som alltför vittgående befogenheter. Landsorganisationen gör den berättigade invändningen, att de politiska bedömningarna principiellt inte hör hemma inom ett tjänstemannaorgan utan tillkommer regering och riksdag; Centralkommittén och nämnden för internationella expert- och stipendieärenden understryker också båda, att omfång, inriktning och avvägningar av det tekniska biståndet även fortsättningsvis bör åvila statsmakterna och att det nya organets funktion måste vara att utarbeta förslag och långtidsplaner, varpå politiska beslut kan grundas. Jag ansluter mig till denna uppfattning. Utformandet av direktiv till delegationerna vid olika internationella organ och valet av representation i dessa bör som hittills åvila Kungl. Maj:t. Som hittills bör riksdagens förtroendevalda främst ifrågakomma, när Sveriges principiella hållning och synpunkter skall redovisas inför FN:s församling. Med den auktoritet, som det förutsattes att utlandshjälpens administrativa organ skall komma att förskaffa sig, bör det emellertid falla sig naturligt för statsmakterna att vid behov hämta därifrån både råd och expertis för den internationella representationen.

Förhållandet mellan administrationsorganet och statsmakterna är överhuvudtaget inte närmare preciserat av de sakkunniga. Flera av remissinstanserna har påtalat detta och krävt, att befogenheterna närmare anges, innan verksamheten igångsättes. För egen del kan jag instämma med nämnden för internationella expert- och stipendieärenden, som utpekar de centrala ämbetsverken som lämpligaste förebild för det nya organets konstruktion och då närmast de verk, som har en representativ styrelse, exempelvis arbetsmarknadsstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning. I dessa förenar man nämligen fastheten hos en förvaltning, som arbetar efter statstjänstens vanliga principer, med värdet av kontakter via styrelsen med organisationslivet och organisationernas medinflytande över verksamheten. Genom en särskild instruktion, genom riksdagsuttalanden i samband med anslagsgivningen och genom anvisningar i regleringsbrev m. m. kan Kungl. Maj:t och riksdag utöva den yttersta bestämmanderätten över hjälpen till underutvecklade länder. Det är i detta fall en angelägnare bestämmanderätt än beträffande många andra områden, eftersom u-hjälpens administration efterhand torde komma att röra sig med betydande anslagsbellopp och över ett vidare verksamhetsfält än svenska myndigheter i allmänhet sträcker sig och verksamheten därtill är och bör vara en nationell solidaritetsyttring med förankring i hela folket.

Jag förordar alltså, att det nya organet för u-hjälp blir centralorganet för det officiella tekniska biståndet till u-länderna med en ställning, jämförbar med de statliga myndigheters, som tillämpar systemet med en representativ styrelse; vidare att det nya organet får befogenheter att sköta

den löpande administrationen av bilateral och multilateral teknisk biståndsverksamhet; att det nya organet får befogenhet och skyldighet att utarbeta förslag och långtidsplaner för detta bistånd, att presenteras statsmakterna för principiella ställningstaganden, liksom omvänt skyldighet att bearbeta de förslag och effektuera de beslut, som statsmakterna fattar, samt slutligen att det nya organet får en självständig ställning inom ramen för dessa beslut, så att det kan framträda med tillbörlig auktoritet i kontakterna med de internationella organ och de u-länder, varmed det skall samarbeta. Jag vill emellertid framhålla, att det nya organet avses höra under utrikesdepartementet och att berörda samarbete liksom över huvud vårt arbete för internationellt bistånd självfallet måste samordnas med och ingå som ett led i den verksamhet, som i förhållande till nyssnämnda internationella organ och länder bedrivs av vår utrikesförvaltning. Till den närmare preciseringen av arbetsuppgifterna återkommer jag.

Namnet. Det nya administrativa organets ansikte utåt blir dess namn. Av praktiska skäl bör namnet så nära som möjligt förbindas med de arbetsuppgifter, för vilka det är en skylt. Samtidigt bör det vara fritt från ord eller orddelar, som kan ge negativa associationer. Namnfrågan har följaktligen tilldragit sig ett inte obetydligt intresse under remissbehandlingen. Det av utredningen föreslagna »Svenska utvecklingshjälpen», som kort och expressivt anger arbetsinriktningen, har kritiserats av flera remissinstanser, emedan det innehåller ordet »hjälp», som säges ge en icke önskvärd antydning om välgörenhet. Hellre borde det tekniska biståndets natur av samarbete framgå av namnet, menar kritiken. Inget av de alternativa förslag, som framföres, uppfyller emellertid de uppställda kriterierna. Det kompliceras av, att ett acceptabelt förslag till svenskt namn ofta blir krystat i engelsk eller fransk språkdräkt och vice versa. Sammanställningar med »svenskt internationellt samarbete» är uppenbarligen för vittfamnande. I dem kan intolkas både legislativt, politiskt, kulturellt och ekonomiskt samarbete, och namn med denna bredd skulle dra åt sig många onödiga förfrågningar och förväxlingar. Då man på mottagarsidan är van vid FN:s »technical assistance», Schweiz' och Tysklands »Auslandhilfe», Hollands »technische hulp» och Englands »development aid», är ömtåligheten förmodligen mindre än vi i Sverige föreställer oss. Jag föreslår därför, att det nya svenska organet kallas »Nämnden för internationellt bistånd» med nationalitetsbestämningen angiven där den behövs, nämligen i förhållande till utlandet: Swedish Agency for International Assistance.

Organisation. Utredningen har föreslagit, att det nya administrationsorganet skall ha tre instanser: en styrelse, ett sekretariat under ledning av en generalsekreterare och ett råd. Remissopinionen har enhälligt tillstyrkt en sådan organisatorisk uppbyggnad. Jag biträder i princip detta förslag. Det bör påpekas att när den verkställande instansen kallas sekretariat i analogi med FN:s administrativa apparat, FN-sekretariatet, betyder det i saken inget avsteg från svenska myndigheters vanliga förvaltningsstruktur.

Styrelsen har de sakkunniga tänkt sig skulle bestå av förslagsvis tio

personer, av vilka hälften bör komma från den statliga sektorn och representera expertis av det slag man finner inom utrikes-, finans- och handelsdepartementen, medan den andra hälften bör utgöras av personer med den typ av sakkunskap, som näringslivet och folkrörelserna förfogar över. Starkare än representationssynpunkten betonar dock utredningen vikten av att styrelseledamöterna företräder personligt kunnande och erfarenhet av utvecklingshjälpens problem. Det förutsättes, att det skall vara en verkligt arbetande och engagerad styrelse och att styrelsens ordförande skall ägna avsevärd tid åt sitt uppdrag. Remissopinionen stödjer uppfattningen, att det primära bör vara vederbörandes personliga kvalifikationer och inte den organisation eller myndighet som han eller hon företräder och att — såsom Sveriges lantbruksförbund framhåller — styrelsens sammansättning inte bör fastslås genom alltför strikta regler utan styrelseledamöterna utses relativt fritt. Jag ansluter mig till denna uppfattning. Jag biträder emellertid förslaget att hälften av styrelsen bör företräda staten och hälften den privata sektorn. Samtliga styrelseledamöter bör utses av Kungl. Maj:t.

Några remissorgan har diskuterat möjligheten av att minska styrelsens ledamotsantal till sju personer. Bakom skymtar föreställningen, att en ökad koncentration av beslutanderätten är liktydig med ökad effektivitet. Det är emellertid genomgående den statliga styrelsesektorn, som man vill krympa, ehuru det är med statsmedel som organet skall drivas och huvudsakligen statens medel, som det skall sköta. Några andra remissinstanser önskar samtidigt en ökad representation inom den privata styrelsesektorn för näringslivets intressen, under åberopande bl. a. av de studiemöjligheter som näringslivet erbjuder huvudparten av stipendiaterna från u-länder. Det faktum, att det svenska tekniska biståndet till alldeles övervägande del är inriktat på utbildningsområdet borde ha gjort det naturligt, att i styrelsen ingick en representant med särskilda insikter i undervisnings- och utbildningsfrågor, menar också — från sina utgångspunkter — överstyrelsen för yrkesutbildning och svenska UNESCO-rådet.

Dessa önskemål om minskning, respektive komplettering av styrelsens ledamöter visar som väntat, att avvägningen är svår att göra. I några Sverige närstående länder har de centrala organ för utlandshjälpen, som fungerar eller föreslås bli inrättade inom kort, det gemensamt att styrelseledamotsantalet överstiger det av den svenska administrationsutredningen föreslagna: i Holland 14, i Schweiz 18, i Danmark 15 (förslag). I Danmark förutsättes, att de femton skall kunna delegera ärenden på ett tremannaarbetsutskott. För egen del anser jag det svenska förslaget, som vill göra en representativ krets av ett tiotal personer medansvariga i alla planer och beslut på biståndsfältet, vara mera betryggande för en allsidig bedömning och mera ägnat att hålla allmänna opinionen i intresserad kontakt med biståndsfrågorna. Urvalet av ledamöter bör dock ske med hänsyn till att vederbörande kan ägna tid åt uppgiften. Ersättning till ordföranden och ledamöterna bör fastställas av Kungl. Maj:t.

I stort sett tillstyrker jag även utredningens förslag om den typ av sak-

kunskap, som bör vara företrädd inom styrelsen. Med hänsyn till utbildningsfrågornas dominerande roll i den tekniska hjälpen och att de kommersiella relationerna till u-länderna knappast kommer att handläggas inom det nya administrativa organet, verkar den föreslagna departementsrepresentationen väl ensidigt ekonomisk. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att vid utseende av styrelseledamöter ha uppmärksamheten riktad på detta förhållande och se till, att styrelsen inte berövas — vad nuvarande Centralkommitténs arbetsutskott inrymmer — en värdefull sakkunskap på utbildningens och familjeplaneringens områden, där Sverige för närvarande och även framdeles kommer att manifesteras en betydande aktivitet. Till det värdefulla i nuvarande Centralkommitténs sammansättning hör även dess direktkontakt med riksdagen genom representanter för riksdagens olika partier. Det bör vara Kungl. Maj:t angeläget att försöka bibehålla den kontakten även vid sammansättningen av den nya styrelsen.

En fråga, som utredningen lämnat öppen, är huruvida suppleanter bör förekomma eller ej, och därest de skall förekomma huruvida de bör kallas till alla sammanträden eller inte. Jag vill för egen del ge uttryck för den uppfattningen, att det har sitt värde med personliga suppleanter, som får tillfälle att sätta sig in i problematik och metodfrågor i u-hjälpen genom rätt att närvara på sammanträdena — dock utan att taga del i överläggningarna annat än vid förfall för ordinarie ledamot. Därmed får styrelsen en bättre beredskap vid oväntade personskiften, och man får möjlighet att knyta yngre intresserade personer till en verksamhet, som i så hög grad angår framtiden.

Utredningen har även lämnat öppet huruvida ordföranden och generalsekreteraren bör vara samma person eller om funktionerna bör innehas av två personer. Remissopinionen har haft delade meningar härvidlag. Gentemot argumentet, att en personalunion ger chefstjänstemannen en utåt och inåt starkare ställning, kan anföras, att det ömtåliga arbete som överläggningar med främmande makt om samarbetsavtal innebär, de myckna resor och den bortovaro, som sådana förhandlingar medför för generalsekreteraren, och de betydande anslagsbelopp, som styrelsen skall disponera över, gör det angeläget att ansvaret inte pålägges en enda person. Generalsekreteraren bör alltså icke vara identisk med ordföranden.

Sekretariatet. Utredningen föreslår att till chef för det nya administrativa organet bör utses en »toppkraft» som tack vare kunnande, erfarenhet och omdöme har förmåga att vinna nödvändigt förtroende både inom och utom landet. Av vad som här sagts och fortsättningsvis säges om arbetsuppgifternas komplicerade natur och behovet av rationalisering och effektivisering av u-hjälpens handläggning framgår, att även organisationsförmåga och arbetsledaregenskaper måste vara självfallna förutsättningar hos den person, som utredningen benämner *generalsekreterare* efter internationellt mönster. De höga fordringarna på chefskandidaten understrykes ytterligare med förslaget att generalsekreteraren skall äga uppbära arvode motsvarande lönen i lönegrad B 6. I remissyttrandena har karakteristiken av generalsekreterare-

rens person och betydelse vunnit oreserverat instämmande eller lämnats utan erinran. Näringslivets organisationer påpekar vikten av en sådan lönesättning, att toppbefattningarna lockar verkligt kvalificerade krafter. Statskontoret förordar att Kungl. Maj:t bör fastställa ersättningarna. Även jag kan ansluta mig till utredningens synpunkter, att chefen för sekretariatet bör vara en framstående administratör med internationell erfarenhet. Enligt min mening bör dock denne inte arvodesanställas utan inplaceras i lönegrad Bp 6.

Beträffande sekretariatets storlek och organisation utgår utredningen från den för innevarande budgetår kalkylerade verksamheten för u-länderna och tänker sig en successiv utbyggnad av administrationen i takt med den ökning av hjälpvolymen, som riksdagen kan komma att besluta. Denna förslagens karaktär av minimiprogram noteras och understrykes starkt av remissopinionen. Underdimensionerad, otillräcklig och alltför snävt tilltagen är några av omdömena om den föreslagna sekretariatsorganisationen. Som framgår av det följande betraktar även jag som nödvändigt att förstärka organisationen på några viktiga avsnitt redan i utgångsläget.

Utredningen tänker sig att sekretariatet skall uppdelas på tre sektioner — en planerings- och budgeteringssektion, en expertrekryteringssektion och en stipendiatsektion — varjämte skall finnas en pressombudsmannatjänst. Det kamerala arbetet menar utredningen kan kvarstanna inom Svenska institutet. Nuvarande Centralkommitténs sekretariat och Svenska institutets avdelning för tekniskt bistånd är redan nu sammanförda i en arbets- och lokalgemenskap under chefskap av Centralkommitténs sekreterare, tillika biträdande direktör i Svenska institutet. Den nuvarande organisationen framgår av särskild sammanställning (bilaga). Driftskostnaderna för den hittillsvarande organisationen bestrides helt av statsmedel. Utredningen förutsätter, att Centralkommittén kommer att upplösas i enlighet med bestämmelserna i dess stadgar och att Svenska institutets expertrekryterings- och stipendiatverksamhet blir definitivt inkorporerad i det nya administrationsorganet. Där skulle sålunda all svensk expertrekrytering för tekniskt bistånd — med några få avgränsade undantag — ombesörjas av den särskilda expertrekryteringssektionen, vare sig experterna är avsedda för bilaterala eller multilaterala hjälpprogram. Samma koncentration eftersträvas för mottagningen av stipendiater i Sverige. Den skulle i huvudsak handhas av det nya administrationsorganets stipendiesektion. I sitt slutbetänkande har utredningen gett en inträngande beskrivning av de många praktiska problem, som sammanhänger med expert- och stipendiatärendena, och har därmed presenterat den närmare motivering för sitt förslag, som saknas i det första betänkandet. Till remisskritiken av detta första betänkande i nämnda avseende och till remissuttalandena om den grundligare redovisningen i det andra delbetänkandet återkommer jag senare och drar därvid för egen del de slutsatser ur båda materialen som är relevanta i detta sammanhang.

Vad här först beträffar *planerings- och budgeteringssektionen* skall den

enligt utredningens förslag utgöra ett centralt informations-, planerings- och utredningsorgan som planerar och kalkylerar nya projekt och förvaltar pågående projekt. Det innebär, att de mest krävande administrationsuppgifterna — fältprojekten och förbindelsetjänsten med dessa — föreslås kombinerade med det mest initiativkrävande arbetet, d. v. s. den långtidsplanering för u-hjälpen, som förutsätter konstruktiv fantasi och ekonomisk verklighetssyn i förening. Samtidigt förutsättes, att sektionen får tid och resurser att vara central för informationsverksamheten, men att den saknar detta för det kamerala arbetet, som ger fortlöpande insyn i fältprojektens ekonomi och som enligt förslaget skulle ligga hos en annan institution.

I remissutlåtandena redovisas många betänkligheter mot denna sammanställning av arbetsuppgifter. Den kamerala avdelningen bör inte avspaltas på förslaget sätt, menar flertalet. Om Svenska institutet skall sköta verksamheten, förbehåller sig institutet att återkomma med en kostnadsberäkning för uppgiften, säger institutet. I likhet med remissopinionen anser jag, att fältprojektens liksom den övriga biståndsverksamhetens ekonomi bör hållas samman inom det nya administrationsorganet. Det kamerala arbetet med löpande utgifter, även när det är rutinbetonat, ger nyttig information om förändringar i kostnadslägen m. m., som det kan vara praktiskt att ha inom räckhåll för planeringsarbetet utan att den kamerala servicen nödvändigtvis för den skull behöver vara inlagd just i planerings- och budgeteringssektionen. Det kamerala kan sålunda med fördel sortera direkt under den nya nämndens chef.

Vidare har anmärkts på förslaget att koppla samman informationsverksamheten med budget- och planeringsfrågorna. I informationen utåt gentemot allmänheten om pågående och planerad verksamhet i u-länderna måste verksamheten kunna ställas in i sitt principiella sammanhang med riksdagens intentioner, generalsekreterarens och styrelsens beslut samt mottagarländernas reaktioner. Detta är ingen näraliggande uppgift för befattningshavare med specialisering på planerings-, förvaltnings- och budgeteringsarbete. Förslaget har också kritiserats från olika utgångspunkter. Såsom delegationen för humanitärt bistånd påpekar i sin skrivelse är sålunda informationsbehovet betydligt större och mer differentierat än vad utredningen torde ha tänkt sig, när den föreslagit att det skulle kunna tillgodoses av en sektion med huvudsakligen andra arbetsuppgifter, kompletterad med en pressombudsman. Som uppgifter för en informationsverksamhet om u-hjälpen, som kan fungera tillfredsställande, har nämnts — förutom en kontinuerlig beredskap för att tillmötesgå pressförfrågningar — att man sammanställer en fyllig dokumentation och håller denna å jour med utvecklingen, att man bistår studiecirkel med bearbetat material i lämplig form, att man ordnar konferenser och kurser med upplysning om det internationella biståndets problem och att man förmedlar informationer mellan administrationsorganet och Folkrörelse-Sverige i båda riktningarna och med det föreslagna rådet som mellanlänk.

För egen del ansluter jag mig till den remissopinion, som vill avskilja in-

formationsverksamheten från planerings- och budgeteringssektionen och istället förstärka pressombudsmannainstitutionen. Såsom strax skall närmare utvecklas blir arbetsuppgifterna på upplysningssidan så mångsidiga och omfattande, att det är helt orealistiskt att tänka sig att en ensam person skulle kunna sköta dem, även om man kunde hitta en sådan »sällsynt företeelse», som journalistförbundet menar skulle vara erforderlig. Kvar står för planerings- och budgeteringssektionen mer än tillräckliga arbetsuppgifter. Av remissinstanserna har några menat, att avdelningen bör delas i två sektioner, en för planering och en för förvaltning. När bl. a. Centralkommittén gör sig till tolk för denna uppfattning, åberopar den sin erfarenhet av att planerings- och utredningsarbetet försummas, när detaljarbetet med personalärenden, budgetgranskning, inköp m. m. för fältprojektens räkning lägger beslag på personalens tid. Detta bevisar dock ingenting annat än att personalen varit för liten. Den förordade gränsdragningen mellan planerande och förvaltande uppgifter kan synas bestickande. Men i praktiken blir den ytterst svår att göra, då dessa uppgifter hittills har gripit så in i varandra, att försök till uppdelning av dem på olika sektioner måste bli godtyckliga. Vanligt både i multilaterala, regionala och bilaterala biståndsprojekt är sålunda, att man gör påbyggnader på redan fungerande institutioner, t. ex. lägger in nya utbildningslinjer vid en yrkesskola — som nu senast vid svenska yrkesskolan i Karachi — eller utvidgar ett sjukhusprojekt till att avse en regionsjukvård, såsom det är tänkt i Etiopien. Det nya tillskottet växer därvid ut ur det gamla och utnyttjar dess erfarenheter, lokaler eller personal. Det kan knappast vara rationell arbetsfördelning inom administrationsorganet att hugga av arbetsuppgifterna jäms med den gamla projektkärnan och lägga uppgifterna på andra personer där den nya projektgrenen tar vid. Snarare torde verksamheten vinna på, om befattningshavarna i centralorganet får koncentrera sig på var sina fältprojekt med ansvar för deras både förvaltning och tillväxt. Jag förordar alltså, att förvaltnings- och planeringsarbetet ombesörjes inom en och samma byrå, men att denna redan i starten får en viss personalförstärkning utöver vad de sakkunniga föreslagit. Att generalsekreteraren, som under den större del av året, då han ändå är på sin post i hemlandet, måste komma att särskilt ingående syssla med planeringsfrågorna, inte minst utifrån sina erfarenheter från kontrollresor till fältprojekten, bör också underlätta sammanhållningen av förvaltnings- och planeringsarbetet på en byrå.

Byrån blir alltså den för fältprojekten närmast ansvariga och den avdelning inom administrationsorganet som jämte generalsekreteraren kommer att inför utlandet och mottagarländerna svara för att den svenska hjälpen får en rationell utformning och fungerar smidigt. Med anledning härav synes det naturligt att chefen för denna byrå även är generalsekreterarens ställföreträdare. De sakkunniga har föreslagit, att chefen skall få en ställning motsvarande lönegraden B 1. De uppgifter, som skall åvila honom är synnerligen krävande, varför det behövs en högt kvalificerad person. Detta gäller särskilt planeringsarbetet, men även det administrativa arbetet försvåras

genom att de projekt, som skall administreras, är utspridda över för närvarande två kontinenter. Med anledning härav förordar jag att för chefen för denna byrå en tjänst inrättas som byråchef i lönegraden Be 3. Beträffande befattningshavarna inom byrån bör för övrigt krävas, att de representerar olika sorters erfarenhet av de verksamhetsgrenar — yrkesundervisning och familjeplanering — som hittills varit de mest framträdande i det svenska biståndsprogrammet och väl även i framtiden kommer att utgöra en väsentlig andel därav. Det är även angeläget att det inom personalen finns tekniskt och ekonomiskt kunnande för planering och uppförande av skolor, hälsovårdskliniker o. dyl. Beräknat antal tjänster vid ingången av den nya verksamheten upptages i en tablå över nämndens organisation (s. 47).

I administrationsutredningens andra delbetänkande hopas ytterligare uppgifter på *det nya organets informationstjänst*. Utredningen tänker sig sålunda, att pressombudsmannen — inte expertrekryteringssektionen — skall ombesörja den rätta goodwill-atmosfären för en utvidgad experthjälp med bl. a. förmedling av föredrag och artiklar och utgivande av olika broschyrer med råd och anvisningar. Vidare får utbildningsverksamheten en framskjuten plats. Dess grundval bör enligt de sakkunniga vara ett bibliotek med fullständig dokumentation beträffande övrig internationell och utländsk hjälpverksamhet och om utvecklingshjälpens tekniska och administrativa problem. Detta skulle insamlas av och införlivas med planerings- och budgeteringssektionen enligt utredarnas tankegång. Sektionens personal skulle sedan kunna användas som lärare för expertutbildning vid längre eller kortare preparandkurser för experter. För egen del ansluter jag mig till målsättningen för en informationsverksamhet med den bredd, som utredningen skisserat i sina båda betänkanden och som remissopinionen ytterligare understrukit, men tänker mig som tidigare sagts en annan förläggning av verksamheten.

Informationstjänsten bör omfatta aktuellt, d. v. s. fortlöpande upplysningsmaterial om u-hjälpen för distribution till tidningspressen och organisationerna. Det bör vidare sammanställas översikter om u-hjälpens innehåll och principer som underlag för kurser, studiecirklar och konferenser inom ramen för organisationernas bildningsverksamhet. Slutligen bör informationen fördjupas till ren undervisning inom vissa avsnitt, av betydelse för blivande experters orientering i metodikfrågor och u-landsmiljö. För att kunna fullfölja dessa uppgifter krävs en dokumentation av den typ, som de sakkunniga har föreslagit, och bevakning av att den hålles à jour. Informationsavdelningens roll av ideologisk kraftkälla förutsätter även, att den får tillflöden av nya uppslag och intressetillskott utifrån. Det stora råd, som administrationsutredningen tänker sig vid det nya organets sida såsom aktivt medverkande i u-hjälpen via speciella delegationer, måste inom administrationsorganet ha en replipunkt, som ombesörjer kallelserna, arbetsmaterialet, protokollen m. m. för rådets och delegationernas sammanträden. Det ligger närmast tillhands, att det blir informationssektionen, som får åtaga sig detta. Det anförda understryker att informationsverksamhetens

centrum inte kan vara planerings- och budgeteringssektionen, om denna inte skall göras oproportionerligt stor. Informationen bör i stället ha sin egen byrå, *informationsbyrån*, parallellställd med övriga tre byråer och med en chef i lönegrad Be 1. Pressombudsmannabefattningen blir därmed överflödigt. Antalet befattningshavare inom byrån framgår av den förut nämnda tablån.

När administrationsutredningen har sammanfört expertrekryterings- och stipendiatmottagningsproblemen i ett särskilt delbetänkande, har det givetvis varit på grund av deras nära samband med varandra. Expertverksamhetens, respektive stipendiatverksamhetens omfång är ett geografiskt och praktiskt avvägningsproblem, beroende av om man föredrar att förlägga biståndet direkt till u-länderna eller att öppna studiemöjligheter för u-landsmedborgare i Sverige. I båda fallen är det emellertid fråga om en individuell service med ett kunskapsutlärande *av* personer (experter) eller *till* personer (stipendiater). Ehuru alltså de båda verksamheterna är likartade, medför de skilda kategorier, som administrationen härvidlag arbetar med, helt olika organisatoriska uppgifter. De sakkunniga har också tänkt sig dem uppdelade på två sektioner.

Till *expertrekryteringssektionen* skulle då förläggas all expertrekrytering för såväl multilaterala som bilaterala biståndsprogram. Den nuvarande expertrekryteringsavdelningen inom Svenska institutet ombesörjer rekryteringen av experter till FN och dess fackorgan, främst UNESCO och ILO. Under femårsperioden 1956—60 har ca 200 experter ställts till de internationella organens förfogande. Därvid har nämnden för expert- och stipendieärenden varit det rådgivande kontaktorganet med utlöpare till olika departement, myndigheter, organisationer och näringsliv. Expertrekryteringen för Sveriges egna fältprojekt och kursverksamheten för u-landsstipendiater har skötts av anställda inom Centralkommittén. För närvarande är ett drygt 50-tal experter verksamma på bilaterala kontrakt. Administrationsutredningens förslag att koncentrera allt arbete med expertrekrytering till en sektion i det nya organet har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser. Även jag ansluter mig till det förslaget och föreslår att en särskild byrå för expertrekrytering inrättas.

Av utredningens andra delbetänkande framgår med all tydlighet behovet av att man får en samlad överblick av personella resurser inom Sverige och Skandinavien, som kan anlitas för att möta den efterfrågan på experthjälp, som växer och med all sannolikhet kommer att växa i takt med ökade svenska anslag till de internationella biståndsprogrammen — EPTA:s, Specialfondens m. fl. — och med de svenska direktinsatserna i u-länder. En aktiv rekryteringsverksamhet i detta syfte förutsätter ett rekryteringsinstrument, som arbetar in sig i alla samhällsskikt, etablerar goda förbindelser med arbetsgivare i stat, kommun och näringsliv och blir respekterat av dessa som förhandlare ifråga om friställandet av experter och villkoren för detta. Liksom för närvarande sker bör expertrekryteringsförfarandet bygga på distributionen av listor, som uppftar lediga uppdrag i underutveck-

lade länder, på en aktiv ackvisitionsverksamhet via kontaktpersoner på olika fält och på ett kortregister över kvalificerade personer, som varit experter, respektive förklarat sig intresserade av att bli det. Kortregistret, alltså i sitt embryo, bör utvecklas och systematiseras. Särskilt bör en inventering ta sikte på att få fram lämpliga s. k. juniorexperter.

I samarbete med informationsbyrån och eventuellt det eller de specialinstitut för kunskaper om underutvecklade regioner i världen (Afrika-, respektive Asieninstitut), som de sakkunniga hoppas kommer att inrättas i Norden, bör expertrekryteringsbyrån på allt sätt förbereda experterna för deras uppgift. Den långa serien av stora och små praktiska åtgärder alltifrån rekryteringsögonblicket fram till dess experten efter fullgjort uppdrag återinpassat sig i sin svenska arbetsmiljö har administrationsutredningen skildrat initierat och har remissopinionen verifierat nödvändigheten av. Det förefaller även mig ofrånkomligt, att administrationsorganet får tillräckliga personella resurser och anslag för att sköta dessa åligganden.

Till de sakkunnigas förslag att utrusta expertrekryteringsavdelningen med en hjälpkassa — förslagsvis 100 000 kr. — för oförutsedda svårigheter i experternas anpassning till utlandstjänstgöringen och i deras privata liv har man valt modellen från utrikesförvaltningen, där den s. k. Bogeman-Stackelbergsska fonden av privata donationsmedel användes på antytt sätt. Det torde dock varken vara nödvändigt eller lämpligt att på förhand och på en höft välja ett belopp för ändamålet och låta uppföra det i statsbudgeten, såvida även nödvändiga kostnader för att bistå experterna i personliga krissituationer får utgå ur anslaget till internationell hjälpverksamhet. Jag förutsätter att anslaget kan användas på detta sätt.

Omfattningen av arbetet och kraven på omdömesgillhet ställer stora fordringar på expertrekryteringsbyråns befattningshavare. Chefen för byrån bör placeras i lönegrad Be 1. Bland den övriga personalen bör finnas anknytningar till de områden, varpå expertrekryteringen hittills varit särskilt inriktad. Bland experterna dominerar hittills ingenjörerna med ca 25 % av totalantalet och därefter personal för sjukhus och hälsovård. Särskild förtrogenhet med dessa områden måste förutsättas. För övrigt hänvisas till tablan med den föreslagna organisationen.

Till den föreslagna *stipendiatsektionen* har administrationsutredningen tänkt sig att koncentrera all mottagning av utländska stipendiater i Sverige med vissa undantag, vartill jag återkommer. Den personal inom nuvarande Svenska institutet, som är sysselsatt med att mottaga och ordna för stipendiater från FN och dess specialorgan — främst ILO och UNESCO —, föreslås sålunda bli definitivt överflyttad till det nya administrationsorganet för att där bilda arbetsgrupp tillsammans med dem, som nu handlägger de bilaterala stipendiatärendena. Även FAO-kommitténs befattning med stipendiatfrågor skulle avlastas kommittén och centraliseras till stipendiatsektionen i nämnden för internationellt bistånd. Beträffande stipendiater, som avser att idka studier inom telestyrelsens, luftfartsstyrelsens och meteorologiska och hydrologiska institutets verksamhetsområden i dessas egenskap

av kontaktorgan för respektive ITU, ICAO och WMO, föreslås emellertid ingen ändring. Motiveringen är de starkt specialiserade studier, som dessa ämbetsverk erbjuder sina utländska gäster och som inte behöver någon förmedling av mellanhand. Ett gränsfall enligt de sakkunniga representerar stipendiater från världshälsoorganisationen, som för närvarande omhändertages av nämnden för internationella hälsovårdsärenden. Här har utredningen tänkt sig, att nämnden behåller uppgiften att ordna studieprogram och hospiteringar för dem, som vill studera eller hospitera inom svensk sjukvård, men överlåter övriga stipendiatprogram på det nya administrationsorganet.

Det stora flertalet remissorgan har förordat denna koncentration av stipendiatverksamhetens handläggning eller har lämnat förslagen utan erinran. Ett par av de närmast berörda parterna har emellertid påvisat vissa svårigheter vid gränsdragningarna och ifrågasätter, om de inte borde få behålla sina nuvarande arbetsuppgifter intakta.

De exempel på stipendiatteam med blandat studieprogram, som nämnden för internationella hälsovårdsärenden anför, är visserligen bestickande och illustrerar under alla förhållanden nödvändigheten av ett intimt samarbete mellan de stipendiatvårdande organen. Nämndens resurser för de många arbetsuppgifter, som är förknippade med ett växande antal utländska studiebesökare på hälsovårdsområdet, är dock omvittnat små. Jag kan därför i huvudsak ansluta mig till utredningens förslag på denna punkt. Smärre jämkningar i kompetensfördelningen torde få ankomma på Kungl. Maj:t.

Ej heller de av Svenska institutet framförda invändningarna mot en centralisering av stipendiatfrågorna till det nya administrationsorganet, till vilka invändningar svenska UNESCO-rådet ansluter sig, förefaller mig tillräckligt bäriga. Svenska institutet ställer sig kritiskt till en uppdelning av stipendiaterna, baserad på stipendiekällan, och menar att u-landsstipendiaterna vare sig de rekryteras på bilaterala eller multilaterala program bör behandlas lika med stipendiater i det allmänna kulturutbyte, som i Sverige finansieras över ecklesiastikdepartementet. Så långt delar jag institutets mening. Men det leder inte ovillkorligen till den slutsats, som Svenska institutet drar: att alla stipendiatärenden helt och odelat bör anförtros institutet. Samtidigt framför institutet en annan argumentation, som understödjer en eventuell uppdelning av ärendena på bägge institutionerna, genom att påpeka att kontakterna är lika lätt ordnade mellan två olika organisationer som mellan två avdelningar inom samma institution. För egen del har jag i likhet med remissinstansernas stora flertal låtit mig övertyga av administrationsutredningens förslag. Alla stipendiater från u-länder med svenska stipendier eller stipendier från FN och dess fackorgan liksom de amerikanska s. k. tredje-land-stipendiaterna bör alltså omhändertagas av det nya organet för u-hjälp, medan Svenska institutet behåller befattningen med det ordinarie stipendiatutbytesprogrammet (för närvarande ca 50 personer om året från både utvecklade och mindre utvecklade länder) och med studiebesökarna — de flesta i grupp och till antal omkring 5 000 om året.

Det betyder, att den nu inledda arbetsfördelningen i stort sett fastslås och att den starka expansion av stipendiatverksamheten, som kan förutses under åren framöver, kommer att fylla båda institutionerna — den nya nämnden och Svenska institutet — med arbetsuppgifter utöver de nuvarande.

Detta blir så mycket säkrare som kraven växer inte bara på den kvantitativa utan även på den kvalitativa sidan av stipendiatmottagningen. Administrationsutredningen redovisar särskilt i sitt andra delbetänkande hur den tänker sig den nödvändiga förbättringen av stipendiaternas omhändertagande. Den föreslår bl. a. korta kurser i dylikt »omhändertagande» för svenskt värdfolk i hem och på arbetsplatser, kurser i språk och miljöorientering för stipendiaterna själva, trimning av yngre volontärer, som kan avdelas för uppdrag som guider och tolkar för stipendiater, planläggning, utarbetande och övervakning av såväl individuella som kollektiva fackstudieprogram samt fritids- och feriearrangemang för stipendiaterna privatim. Raden av dessa praktiska rekommendationer förefaller att ha vunnit allmänt gillande under remissbehandlingen. Riktigheten i utredningens iakttagelser och i dess fordringsfullhet på den blivande stipendiatsektionen bekräftas för övrigt i allt väsentligt av inträngande intervjuer med ett 30-tal u-landsstipendiater, som f. n. vistas i Sverige och som intervjuades om sina erfarenheter under en treveckorskongress i Centralkommitténs regi i augusti 1961. Jag förordar, att för stipendiatärenden inrättas en särskild byrå. Av det nyss sagda framgår, att denna byrå får i sitt slag lika betydelsefulla uppgifter som de övriga byråerna och följaktligen bör likställas med dessa i personalhänseende. Byråchefen bör placeras i lönegrad Be 1. Det förordade antalet befattningshavare för övrigt framgår av organisationstablan.

Administrationsutredningens olika förslag beträffande arbetstillstånd, samlingslokaler m. m. för u-landsstipendiater i Sverige liksom beträffande löne-, pensions-, skatte- och tjänstledighetsvillkor för svenska experter i utlandet får bli föremål för behandling i annan ordning.

Rådet. Till det nya administrationsorganets sekretariat bör enligt de sakkunnigas förslag fogas ett råd för kontakten med fackliga och ideella organisationer, med myndigheter, vetenskapliga och utbildningsinstitutioner m. m. I rådet tänkes ingå representanter för alla de organisationer, som f. n. tillhör Centralkommittén, d. v. s. 44 stycken. Därjämte föreslås att med rådet införlivas ledamöter i de svenska kontaktkommittéerna till FN:s olika specialorgan såsom UNESCO-rådet, FAO- och UNICEF-kommittéerna, som nu kommer att avlastas sina hittillsvarande uppgifter på det tekniska biståndets område. Även bör knytas till rådet representanter för myndigheter och näringsliv, som kan vara sekretariatet behjälpligt med uppslag och anvisningar exempelvis beträffande stipendiatmottagning, stipendiatplacering, expertrekrytering etc. På så sätt kan rådet förankra hjälpverksamheten i en bred folkopinion. Rådet bör enligt förslaget vara konsultativt men inte beslutande, med undantag för en särskild finanskommitté inom rådet, vars samtycke skulle vara obligatoriskt för användningen av insamlingsmedel. Den risken ligger nära till hands, att en så stor församling som

den här antydda blir otymplig och passiv. Det förutsättes därför, att rådet uppdelas på mindre arbetsgrupper eller delegationer med speciella arbetsuppgifter, medan rådsförsamlingen in pleno inte skulle behöva sammanträda mer än ett par gånger om året.

Remissopinionen har allmänt och positivt godtagit den föreslagna sammansättningen av rådet och de förordade befogenheterna. Man understryker dock starkt, att rådets värde står och faller med möjligheterna att aktivisera dess medlemmar i arbetande mindre grupper. Jag delar helt denna mening. Endast under förutsättning, att rådet väljes så, att dess medlemmar representerar värdefull sakkunskap på olika fält och möjlighet att personligen satsa tid och intresse på anförtrödda specialuppgifter, ävensom att arbetsgrupperna organiseras och utnyttjas synnerligen väl, kan jag förorda att man inrättar en rådsinstitution av den föreslagna omfattningen. Detta betyder, att representationsprincipen måste kunna förenas med ett omsorgsfullt personligt urval av ledamöterna, och att den personliga sakkunskapen därvid måste ges företräde. Under beaktande av att rådet blir dels allsidigt i sakkunskap, dels representativt för Organisations-Sverige bör Kungl. Maj:ts utse dess ledamöter första gången. Kompletteringar i fortsättningen bör ankomma på administrationsorganets styrelse.

Redan nuvarande Centralkommittén har organiserat ett par expertgrupper, som den flitigt rådgör med i frågor som angår yrkesskolor, respektive familjeplanering i u-land. Dessa expertgrupper har varit av stor nytta. Jag förutsätter, att delegationer för yrkesundervisning och familjeplanering organiseras även inom det föreslagna nya rådet. Likaledes är det önskvärt att i rådet bevara den sakkunskap, som nu förefinns i nämnden för expert- och stipendieärenden, vilken kommer att upplösas i och med att den nya organisationen träder i kraft, samt i ILO:s, UNICEF:s, FAO:s, UNESCO:s och WHO:s svenska kontaktorgan, som var för sig kommer att släppa ifrån sig den del av sina arbetsuppgifter, som ingår i eller tangerar stipendiat- och expertverksamheten. Den sakkunskapen bör lämpligen kunna tillvaratagas i delegationer för stipendiatutbildningsfrågor, för stipendiatmottagningens sociala och kurativa uppgifter, för expertrekrytering och för expertutbildning. Betydelsen av en informationstjänst, som når ut överallt där den är efterfrågad, kan motivera en arbetsgrupp också för informationsfrågor. Det må för övrigt ankomma på det nya administrationsorganets ledning att formera de arbetsgrupper inom rådet, som omständigheterna aktualiserar.

Om framdeles nya insamlingsaktioner beslutas, bör alltså en finanskommitté eller snarare en insamlingsdelegation kunna fylla en funktion. För att tillvarataga redan insamlade medel är dock en sådan kommitté överflödigt. Den balanserade sammansättningen av statliga och privata intressenter i den nya nämndens styrelse och de stränga kvalifikationskraven på topp-tjänstemännen gör att man med förtroende bör kunna överlåta på styrelse och sekretariat i förening att förvalta såväl privatinsamlade medel, som ställs till verksamhetens förfogande, som skattebetalarmedel över statsbud-

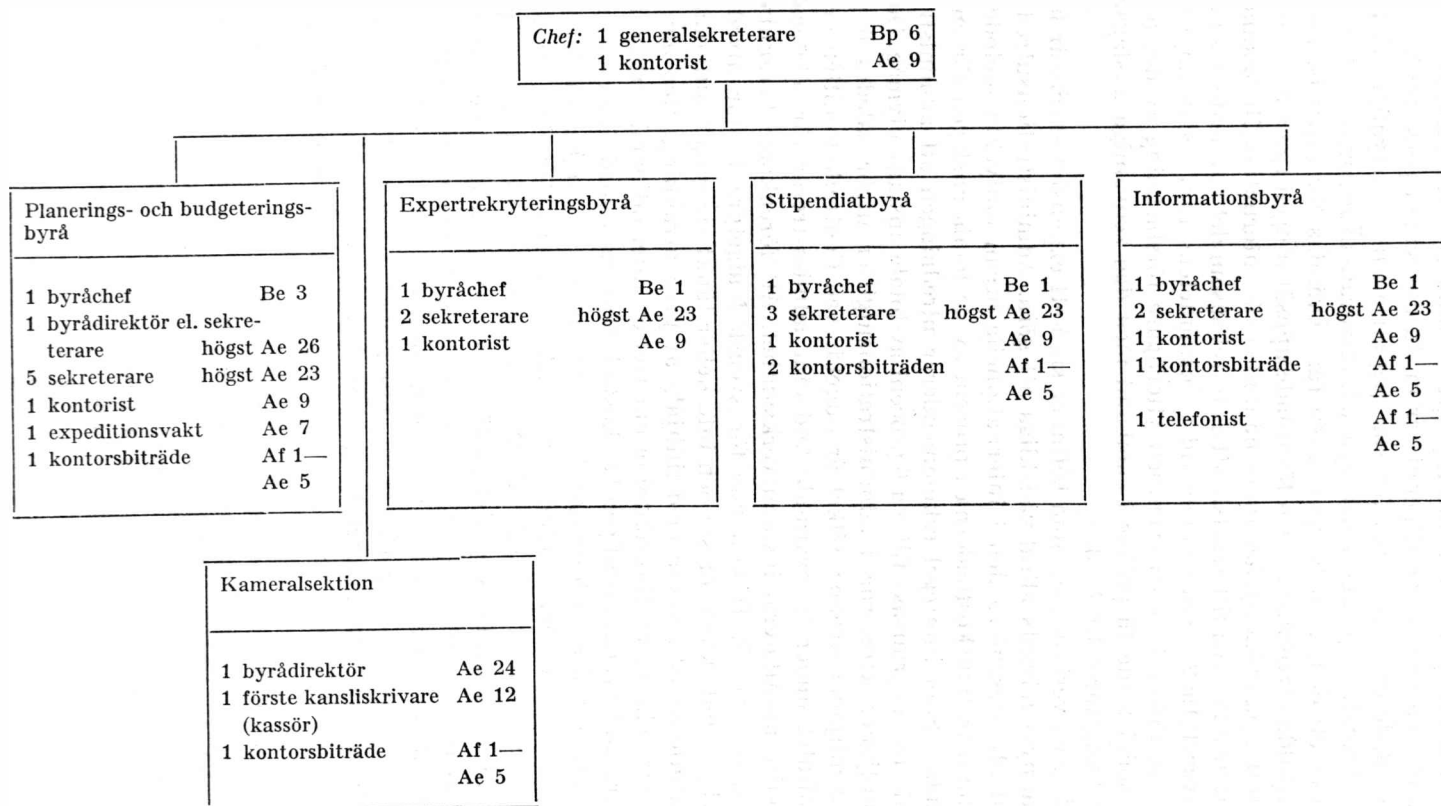
geten. En åtskillnad i ansvarighet förefaller omotiverad. Eftersom insamlingsmedlen i den nu avslutade »Sverige Hjälper»-insamlingen enligt riksdagsbeslut utfaller lika många kronor i statsanslag, vore det dessutom att onödigt krångla till verksamheten, om utgiften av varannan krona skulle fordra samtycke av en finanskommitté och varannan inte. Av det här sagda följer, att jag inte tillstyrker inrättandet av någon särskild beslutande finanskommitté. Inte heller anser jag, att övriga arbetsgrupper inom rådet skall ha beslutande befogenheter såsom Centralkommittén föreslagit i sitt remissyttrande. Det vore ägnat att skapa synnerlig förvirring i relationerna till styrelsen och generalsekreteraren, hos vilka beslutanderätten bör vara koncentrerad för att också ansvarigheten skall kunna avkrävas, om så erfordras. Rådet och dess arbetsgrupper bör alltså uteslutande ha rådgivande befogenheter.

Sekretariatets omfattning och kostnader. Administrationsutredningen har eftersträvat en elastisk organisation för det tekniska biståndet. Då med hänsyn till tidsläget ingen föreställer sig att verksamheten kan komma att krympa, men det inte är uteslutet att den kan komma att ändra tyngdpunkt, blir kravet på elasticitet ett krav på att utbyggnaden av administrationen så följsamt som möjligt anpassas till hjälpvolymens successiva ökning och till hjälpens inriktning på aktuella hjälpområden. Jag föreslår därför att man i starten ger administrationsorganet en kärna av fast personal med ordinarie eller extra ordinarie anställning för den verksamhet, som redan är beslutad eller projekterad på summan av riksstatsanslag och insamlingsresultat som står till verksamhetens förfogande, och att man utgår ifrån att den administrativa apparaten sedermera vidgas allteftersom verksamheten så kräver.

Utöver den fasta personalen är det emellertid i synnerhet under ett expansivt skede naturligt med viss extra personal. Förekomsten av extra personal för arbetsuppgifter, som ännu inte blivit permanenta, anknyter till gammal tradition i statsförvaltningen men är inte liktydig med ett system med korttidsanställda av det slag som administrationsutredningen skisserat. Även om remissopinionen har uppskattat utredningens intentioner att försöka undvika byråkrati för att vinna i smidighet och effektivitet, står den ganska bestämt enad mot idén att bygga en stor del av administrationen på arvoderad korttidsanställning av från andra myndigheter utlånad personal. Man framhåller att sådan personal lär bli svår att uppbringa, särskilt om den skall vara kvalificerad, att en så pass rörlig arbetskraft aldrig hinner bli den erfarna stab, som bör eftersträvas, och att kontinuiteten i arbetet skulle bli allvarligt lidande. Kritiken förefaller mig tungt vägande. Jag förordar alltså, att de synpunkter på sekretariatets struktur och omfattning, som framförts här inledningsvis, i stället blir vägledande för dess utformning. Av den förut omnämnda tablån framgår den av mig förordade omfattningen av sekretariatet. Mot den föreslagna lönegradsplaceringen av tjänsterna har vederbörande personalorganisationer förklarat sig inte ha någon invändning.

I likhet med utredningen finner jag det lämpligt ur rekryterings- och be-

Organisation för Nämnden för internationellt bistånd

fördringssynpunkt att anlita yngre volontärer i verksamheten, unga handledare och guider för stipendiater m. fl. För sådan personal liksom för nyss förordade extra personal föreslår jag att ett inte obetydligt belopp till extra arbetskraft upptages i det nya administrationsorganets budget. Jag förutsätter att denna anslagspost även får användas för expertis, nödvändig för särskilda utredningar. Den förordade uppsättningen tjänstemän och dess fördelning på olika byråer inom nämnden för internationellt bistånd är beräknad med hänsyn till arbetskraftsbehovet såsom det kan bedömas bli för första halvåret 1962, under vilken tid verksamhetens ram redan angivits av riksdagen. Behovet av en eventuell ytterligare förstärkning av det nya organets personal torde få prövas i samband med den sedvanliga anslagsprövningen för budgetåret 1962/63.

För en verksamhet, som befinner sig i ett expansivt skede, är beräkningar som nyss nämnts alltid vanskliga att göra. Administrationsutredningen har valt att presentera den i internationella organ omtyckta metoden att ange administrationskostnaderna i procent av de totala anslagen för en viss verksamhet. Som tumregel rekommenderar utredningen att administrationskostnaderna »begränsas» till 5 å 6 procent av totala anslagsvolymen. De förordade 2 miljoner kronorna i administrationsutgifter utgör således 6 procent av 33,3 miljoner kronor, vilket är ungefär vad Centralkommittén och Svenska institutet under innevarande budgetår administrerar för bilateral och viss mindre multilateral biståndsverksamhet. Att förenklade beräkningsgrunder av detta slag är främmande för svensk budgetpraxis har utredningen säkerligen haft klart för sig och inte heller tänkt sig någon automatik i administrationskostnaderna med tillhjälp av procenträkning. Men om utredningen har velat ge en föreställning om vad en internationell verksamhet, administrerad i Sverige, rimligen bör kosta i jämförelse med liknande verksamhet, administrerad av internationella organ, är procentangivelsen ingalunda ointressant. De centrala administrationskostnaderna för FN:s utvidgade program för tekniskt bistånd (EPTA) är således f. n. 5 1/2 procent av budgeten, varvid även inräknas en del av fältorganisationen, nämligen regioncheferna (resident representatives). Om man däremot medräknar administrationskostnaderna i FN:s olika fackorgan, som för EPTA:s räkning ombesörjer handplockning av experter m. m., blir medeltalet cirka 12 procent. Huruvida bilateral hjälpverksamhet i sig själv har större förutsättningar än multilateral att etablera en rationell administration undandrar sig dock mitt bedömande.

Personalkostnaderna för det nya organet såsom jag här beskrivit det beräknar jag till 1 108 000 kronor för år jämfört med 470 000 kronor för motsvarande kostnader vid Centralkommittén och Svenska institutet. Av beloppet avser 43 300 kronor avlöningar till ordinarie tjänstemän, 620 000 kronor avlöningar till icke-ordinarie tjänstemän, 200 000 kronor arvoden till expertis och tillfällig arbetskraft, 33 000 kronor arvoden och särskilda ersättningar fastställda av Kungl. Maj:t, 199 000 kronor rörligt tillägg samt 12 700 kronor kompensation för höjda folkpensionsavgifter. Avlöningsstaten för ti-

den den 1 januari—den 30 juni 1962 bör sålunda sluta på hälften av nyssnämnda belopp eller tillhoppa 554 000 kronor.

Omkostnadsstaten beräknar jag i huvudsaklig anslutning till administrationsutredningens förslag till 300 000 kronor för helt år. Med hänsyn till vissa engångskostnader upptar jag dock för andra hälften av innevarande budgetår ett belopp av 185 000 kronor. Härav avser 5 000 kronor sjukvård m. m., 25 000 kronor reseersättningar, 5 000 kronor bränsle, lyse, vatten, 25 000 kronor telegram och telefon m. m., 40 000 kronor anskaffning av inventarier, 35 000 kronor expenser samt 50 000 kronor publikationstryck. Beträffande den sistnämnda posten vill jag erinra om att huvudansvaret för publicering av material om Sverige på främmande språk fortfarande synes böra åvila Svenska institutet. De av administrationsutredningen såsom administrationskostnader betecknade beloppen till expertrekrytering och stipendiatmottagning, tillhoppa 500 000 kronor, synes icke böra föras till det nya organets omkostnadsstat utan belasta det ordinarie biståndsprogrammet.

De här angivna kostnaderna för den andra hälften av budgetåret 1961/62 uppgår till (554 000 + 185 000 =) 739 000 kronor. Även om Kungl. Maj:t enligt vårriksdagens beslut äger disponera erforderlig del av anslaget till internationell hjälpverksamhet för administrationskostnaderna under innevarande budgetår synes, när nu frågan om organets inrättande föres till riksdagen, lämpligt att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att disponera detta belopp ur angivna anslag. Från och med nästa budgetår torde kostnaderna för det nya organet böra brytas ut och redovisas under särskilda anslag.

Under återopande av vad jag sålunda i olika hänseenden anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

I. godkänna de av mig i det föregående förordade riktlinjerna för handläggning av frågor om tekniskt bistånd till underutvecklade länder;

II. besluta att fr. o. m. den 1 januari 1962 inrätta ett statligt centralt administrationsorgan, benämnt Nämnden för internationellt bistånd, med uppgift att handlägga de frågor rörande det svenska tekniska biståndet till underutvecklade länder, som av Kungl. Maj:t överlämnas till detsamma;

III. bemyndiga Kungl. Maj:t att upprätta personalförteckning för det nya organet i enlighet med vad jag i det föregående förordat;

IV. godkänna följande avlöningsstat för det nya organet, att tillämpas under tiden den 1 januari—den 30 juni 1962:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	21 650
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	16 500

Kungl. Maj:ts proposition nr 174 år 1961

3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	310 000
4. Ersättningar till expertis och tillfällig arbetskraft, <i>förslagsvis</i>	100 000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	99 500
6. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>för-</i> <i>slagsvis</i>	6 350
	Summa kronor 554 000

V. bemyndiga Kungl. Maj:t att disponera till det nya organets avlöningskostnader förslagsvis 554 000 kronor och till det nya organets omkostnader förslagsvis 185 000 kronor ur det under tredje huvudtiteln uppförda reservationsanslaget till internationell hjälpverksamhet;

VI. bemyndiga Kungl. Maj:t att i övrigt vidta erforderliga åtgärder för de nämnda förslagens genomförande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Staffan Wahlquist

Förkortningar

ECAFE	Economic Commission for Asia and the Far East (FN-organ, sorterande under ECOSOC, för utvecklingsarbete i Asien)
ECE	Economic Commission for Europe (FN-organ, sorterande under ECOSOC, med uppgift att främja samhandel och ekonomisk utveckling i Europa)
ECLA	Economic Commission for Latin America (FN-organ, sorterande under ECOSOC, för utvecklingsarbete i Latinamerika)
ECOSOC	Economic and Social Council (FN:s ekonomiska och sociala råd)
EPA	European Productivity Agency (OEEC-organ för produktivitetsfrågor)
EPTA	Expanded Programme for Technical Assistance (FN:s utvidgade tekniska hjälpprogram)
FAO	Food and Agriculture Organization (FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation)
FN	Förenta Nationerna
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade (internationellt avtalssystem ang. tullar m. m.)
IAEA	International Atomic Energy Agency (FN-organ för samarbete i fråga om atomenergins fredliga användning)
IBRD	International Bank for Reconstruction and Development, Världsbanken (FN-organ för internationell återuppbyggnad)
ICAO	International Civil Aviation Organization (FN-organ för civilflyg)
IDA	International Development Association (komplement till IBRD med uppgift att ge förmånliga långa lån till icke direkt produktiva investeringar, t. ex. vägar, utbildning, sjukvård)
IFC	International Finance Corporation (med IBRD samarbetande finansieringsföretag med uppgift att medverka i privata investeringar)
ILO	International Labour Organization (FN-organ för arbetsmarknadsfrågor och socialförsäkring)
IMF	International Monetary Fund, Internationella valutafonden (FN-organ för samarbete rörande valutafrågor, växelkurser, betalningar etc.)
ITU	International Telecommunication Union (FN-organ för telefrågor)
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development (den ur OEEC framväxta organisationen för ekonomisk samverkan och utveckling)
Särskilda	fonden Special Projects Fund, (FN-fond för utvecklingsarbete i u-länderna, lydande under ECOSOC)
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (FN-organ för utvecklingsarbete på undervisningens, vetenskapens och kulturens område)
UNICEF	United Nations International Children's Emergency Fund (FN:s barnfond)
WHO	World Health Organization (FN:s världshälsoorganisation)
WMO	World Meteorological Organization (FN-organ för internationellt meteorologiskt samarbete).

**Nuvarande organisation för Svenska institutets avdelning för tekniskt
bistånd och Centralkommitténs sekretariat**

